

Presentasjon og vurdering av noen

forsøk fra nyere tid på å forstå

Paulus' holdning i Romerne 13:1-7

Eteyane Goshu Amante

Veileder

Professor Ole Jakob Filtvedt

MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn,
AVH5065: Masteroppgave i teologi] (30 ECTS), Vår 2019

Antall ord: 25142

SAMMENDRAG

Vi lever i tider hvor skrifter misbrukes. Romerne 13:1-7 er et av de bibelske skrifter som brukes for å legitimere maktmisbruk. Denne perikopen siteres ofte innen noen kristne trossamfunn i en del land. Dette legitimerer diktatoriske myndigheter og muliggjør at de blir sittende ved makten på ubestemt tid.

Det er derfor jeg undersøker hvordan Paulus har formant de Jesus-troende i Roma til å adlyde myndighetene. I denne oppgaven har jeg sett med kritisk blikk på fem ulike tolkninger av Romerbrevet 13:1-7, alle fra nyere tid, og forsøkt å evaluere dem. Dette fordi en tradisjonell måte å tolke denne perikopen på har gitt makt til myndigheter som hverken fortjener respekt eller adlydelse fra folket. Ifølge denne tradisjonelle tolkningen regnes denne perikopen som relevant til alle tider og alle steder. Men det å tolke denne perikopen på en tradisjonell måte som universell teologi reiser spørsmål når myndigheter mangler de tilbørlige etiske verdier. Jeg forsøker i denne oppgaven å påvise problematikken ved å forutsette disse tekstene som universell teologi.

Fordi denne perikopen har tilknytning til de sosiale og historiske forhold som var i det romerske imperiet da Romerbrevet ble forfattet. For å tolke Romerne 13:1-7 er det å forstå hendelsene som fant sted i det romerske imperiet, på midten av 50 årene e.Kr., meget nyttig. Særlige er det viktig å ta hensyn til betaling av både direkte og indirekte skatt for å tolke disse tekstene. Neros styringssett spiller også en rolle for å forstå hvorfor Paulus har oppfordret den romerske kirken til å adlyde myndighetene.

Paulus sin formaning til å adlyde myndighetene bør også forstås i lyset av hele Romerbrevet. Når man leser hele Romerbrevet i sammenheng, viser Paulus sin motstand et spenningsforhold til de romerske myndighetene. Derfor er det nødvendig å ta hensyn til tekstene som står foran og etter perikopen.

Innhold

Innhold	2
1. INNLEDNING.....	5
1.1 Presentasjon av problemstilling.....	5
1.2 Forskningsspørsmålet og tittelen.....	6
1.3 Metode.....	6
1.4 Bakgrunn til Romerbrevet.	6
1.4.1 – Når ble Romerbrevet skrevet?	6
1.4.2 – Hvem er adressat til Romerbrevet?	8
1.4.3 – Hvorfor ble Romerbrevet skrevet?.....	9
1.4.4 – Hvem har skrevet Romerbrevet?.....	10
1.4.5 – Struktur: Hvor passer Romerne 13 inn i helheten?	12
2. PRESENTASJON AV ULIKE TOLKNINGER	12
2.1 Fem tolkninger	12
2.2 Bør Paulus' holdning forstås ut fra en bestemt historisk og sosial kontekst?	13
2.2.1 – Paulus' holdning kan forstås ut fra problemer knyttet til innkreving av skatter i Roma.	13
2.2.1-i- Kunne kristne bli utsatt for problemer og sanksjoner fra myndighetenes side dersom de ikke betalte skatt?	14
2.2.1-ii- Hva er forholdet mellom Romerbrevet og 'skatteopprøret' i år 58 e.Kr?.....	23
2.2.1-iii- Handler skattebetaling om oppfylling av loven?	26
2.2.1-iv- Skiller Paulus det hellige fra og det sekulære?.....	28
2.2.1-v- Er det noen sammenheng mellom skattebetaling og religiøs identitet?	30
2.2.1-vi- Har Paulus' skatteformaning til den romerske kirken noe å gjøre med misjonsarbeid?.....	31
2.3 Hva med å tolke Romerne 13:1-7 i lys av ironi?	33
2.3.1- Var retorikk-læren populær i Paulus' samtid?.....	33
2.3.2 – Bør Romerne 13:1-7 tolkes ironisk?	34
2.4 – Lest utfra hele brevets sammenheng, bør man da tolke Paulus dithen at han fremmer mot-imperial teologi?.....	38
2.4.1 - Gikk Paulus mot myndighetene i Romerbrevet?.....	38

2.5 Bør Romerne 13:1-7 tolkes i lys av den gresk-romerske og den jødiske forståelsen av å adlyde herskerne?	44
2.5.1 - <i>Perspektiver av Seneca, Epicitetus angående herskerne</i>	44
2.5.3 - <i>Standpunkter som filosof Dio Chrystom hadde om ideelle keisere</i>	49
2.5.4 - <i>Finnes det likheter mellom teoretikerne, som Diogenes, Ps-Ecphantus og Sthenidas, og Romerbrevet 13:1-7?</i>	50
2.5.5 - <i>Finnes det dialog mellom jødiske perspektiver om ideelle keisere og Romerne 13:1-7?</i>	52
2.6 Bør Paulus' anbefaling i Romerne 13:1-7 forstås i lys av den eskatologisk/apokalyptiske kontekst for perikopen?	54
2.7 Sammenfatning	57
3. DRØFTING OG VURDERING	58
3.1 Hva er sterke og svake sider i de fem tolkningene?	58
3.2: Går det an å kombinere flere ulike tolkninger?	65
4.KONKLUSJON	67
4.1: Hva har jeg funnet ut?	67
4.2: Hvordan bør Romerbrevet 13:1-7 tolkes i dag?	69
5. Bibliografi	75
5.1 Primærkilder	75
5.2 Lexicon	75
5.3 Sekundærkilder	75

FORORD

Jeg føler meg privilegert som har hatt anledning til å arbeide med dette spennende temaet. Samtidig har det vært utfordrende, men også nyttig å skrive på norsk, ettersom det også vil være til hjelp for meg etter studiet. Derfor er jeg også takknemlig for tålmodig og nyttig veiledning fra Ole Jakob Filtvedt, både når det gjelder det faglige og det språklige.

Jeg ønsker å gi erkjennelse til de som har bidratt og hjulpet meg med å skrive denne avhandlingen. Og selvsagt først og mest MF Vitenskapelig høyskole som har gitt meg anledning til å gjennomføre dette studiet.

Jeg vil dedikere denne avhandlingen til min far Goshu A. som gikk bort mens jeg holdt på med skrivingen. Jeg vil gjerne også takke min mor Sanaye M. som har vist forståelse for at jeg har hatt det travelt og ikke har ringt henne så ofte som ellers. Jeg vil også takke barna mine Bekan A. og Olinaf. A for stor forståelse for at jeg ikke alltid tilbrakte så mye tid sammen med dem som jeg normalt ville ha gjort. Dessuten vil jeg takke min mann Asfaw T. som hele tiden har støttet meg på forskjellig vis gjennom studiet.

Jeg ønsker å rose mine søsken Hirut, Abaynesh, Gamechu, Dabela og Gutata for å motivere meg og gi meg råd når jeg trengte det. Dette gjelder ikke minst Dabela (som har en PHD i lingvistikk og har gitt nyttige innspill).

Til slutt vil jeg gjerne takke venner som Svein og Jon. Jeg vil også takke venner fra Romsås menighet og Oromo Evangeliske Kirke i Oslo for støtten de har gitt meg. Jeg kommer ikke til å glemme dere.

1.INNLEDNING

1.1 Presentasjon av problemstilling

Hvilken tolkning er best når det gjelder perikopen av Romerne 13:1-7? I denne avhandlingen vil jeg gi en kritisk presentasjon av ulike svar på dette spørsmålet. Gir det mening å tolke denne perikopen i lys av en bestemt historisk og sosial kontekst? Hva slags retorisk strategi benytter Paulus seg av? Fremmer Paulus en teologi som er negativ til det romerske imperiet, hvis man tar hensyn til hele brevets sammenheng? Hva med å tolke denne perikopen i lys av den gresk-romerske og jødiske forståelse av å adlyde keiserne? Kanskje forstås Romerne 13:1-7 best i lys av den eskatologiske/ apokalyptiske kontekst?

Kunne virkelig Paulus formane den romerske kirken til å adlyde myndighetene og betale skatter til skatteinnsamlerne i Romerne 13:1-7, uten noen betingelser? Hvordan forstås Paulus' formaning om å adlyde hedningenes myndigheter? Hvorfor kaller Paulus myndighetene Guds tjenere?

Hvor mange typer av skatter betales i Paulus' samtid? Hva var grunnen til at Paulus formaner den romerske kirken til å betale direkte og indirekte skatt? Hadde jødene blitt forfulgt av myndighetene før Romerbrevet ble skrevet? Hvem var nødt til å betale direkte og indirekte skatt på den tiden? Betalte de romerske borgere både direkte og indirekte skatter? Hvilke innbyggere i Roma slapp å betale direkte skatt? Hadde jødene tradisjon for skattebetaling? Finnes det noen historiske hendelser om indirekte skattebetaling?

Hvordan behandlet keiserne jødene i første århundre? Var keiserne egenrådige autokrater eller lyttet de til folket? Hvordan var forholdene under Nero og hans samtidige i så henseende? Hvordan kan man forstå Paulus' formaning i denne perikopen? Hvilke tolkninger gir mest mening?

1.2 Forskningsspørsmålet og tittelen

Tittel på avhandlingen er en presentasjon og evaluering av noen forsøk fra senere tid på å forstå Paulus' holdning til de romerske myndigheter i Romerbrevet 13:1-7.

Forskingsspørsmålet er hvordan kunne Paulus formane sine lesere til å underkaste seg de romerske myndigheter- uten videre betingelser.

1.3 Metode

Metoden jeg har brukt i denne oppgaven, er en kritisk presentasjon og vurdering av ulike tolkninger av Romerbrevet 13:1-7. Det er en veldig viktig metode fordi den hjelper oss med å evaluere de relevante litteraturer når det gjelder tolkning av Romerbrevet 13:1-7. Metoden er veldig nyttig fordi den bidrar til å lese de teoretiske rammeverkene av tidligere tiders forskning, samt nåværende forskning og antagelser om fremtidens tolkninger av denne perikopen.

I del 2.2 nedenfor evaluerer jeg litteratur skrevet av Mikel Tellbe; James D. G. Dunn og Thomas Coleman, se den delen som handler om historisk og sosial kontekst.

I del 2.3 presenterer jeg artikler skrevet av Neil Elliot og T.L. Carter som bringer begrepet ironi inn i tolkningen av Romerbrevet 13:1-7.

I del 2.4 evaluerer jeg artikler skrevet av N. T. Wright og Stanley Towner som mener at tolkning av Romerne 13:1-7 må foretas i lys av mot-imperial teologi.

I del 2.5 bruker jeg bøker skrevet av James Harrison og Bruno Blumenfeld som handler om Pythagoras-filosofenes ideelle keisere.

Når det gjelder den eskatologiske og apokalyptiske tolkning av Romerbrevet 13:1-7 (i del 2.6), viser jeg til litteraturer som er skrevet av Martin Hengel og Bruce Winter.

1.4 Bakgrunn til Romerbrevet.

1.4.1 – Når ble Romerbrevet skrevet?

Har forskerne kommet til konsensus angående når Romerbrevet ble skrevet? Finnes det noen konkrete datoer for når Romerbrevet ble skrevet?

Det har vært debatt blant forskere angående når dette brevet ble skrevet. Kommentatorer som Robert Jewett hevder at Romerbrevet ble utarbeidet mellom år 56-57 e.Kr. Begrunnelsen er forskjellige hendelser i Paulus' karriere og detaljer i Romerbrevet og realiteten angående muligheten til å reise i den gamle verden fra et sted til et annet.¹ Det er regnet ut at Romerbrevet ble skrevet år 56-57. Denne tidsangivelsen er foreslått fordi det på den tiden skjedde forskjellige episoder i Paulus' misjonsoppdrag som har tilknytning til denne tiden.

Dessuten mener Echard Schnabel at Romerbrevet ble skrevet i år 57 e.Kr da Paulus skulle reise til Spania for misjonsarbeid.² Paulus har skrevet Romerbrevet i sammenheng med at han forberedte seg på misjonsoppdrag i den vestlige delen av verden, nemlig Spania.

Stanley Porter foreslår også at dette brevet ble skrevet sannsynligvis i år 57 e.Kr. Bakgrunnen for dette forslaget er Paulus' tredje misjonsreise. Med andre ord utarbeidet Paulus dette brevet i konteksten av tredje misjonsreise. Rammen for utarbeidelsen er omtrent mellom år 55 og 59 e.Kr, og mest sannsynlig enten år 56 eller 57. «The date of the composition of Romans is likely between 55 and 59, with a date around 56 or 57 very probable».³ Romerbrevet ble altså skrevet i forbindelse med den tredje misjonsreisen i omtrent år 56 eller 57 e.Kr, mener han.

Richard Longenecker kommenterer også at Romerbrevet ble utarbeidet mellom år 57- 58 e.Kr.⁴ Også Mark Nanos mener at Romerbrevet ble skrevet mellom år 55 e.Kr og 58 e.Kr.⁵

Jeg tror selv at Romerbrevet ble skrevet i midten av femtiårene e.Kr fordi skattebetaling en som er nevnt i perikopen av Romerbrevet 13:1-7, har tilknytning til folkets skatteopprør som fant sted i Roma i år 58 e.Kr – på grunn av indirekte skattebetaling og utvisning av jødene ved Claudius.⁶ (se del 2.2.1-i)

¹ Jewett 2007, s.18-19.

² Schnabel 2008, s.139-140.

³ Porter 2016, s.294.

⁴ Longenecker 2016, s.952.

⁵ Nanos 1996, s.69.

⁶ James D.G. Dunn, Romans 13:1-7 A Charter for Political Quietism? *Ex Auditu* 2 (1986):6

1.4.2 – Hvem er adressat til Romerbrevet?

Hvem er egentlig Paulus' første lesere? Finnes det tydelige spor av identiteten til de gruppene som Paulus ville adressere? Hvem er de som samlet seg i menigheten i Roma i Paulus' samtid? Har forfatteren sagt noe eksplisitt om mottakerne?

Mark Nanos skriver at brevet ble skrevet til de Jesus-troende i Roma.⁷ og at mottakerne altså er den romerske kirken. Eckhard Schnabel understreker at Paulus har skrevet Romerbrevet til Jesus-troende i Roma slik at de kun forberede seg til misjonsoppdrag i Spania.⁸ Motivet for Romerbrevet er misjonsarbeid i Europa, nærmere bestemt Spania. Det er konsensus blant forskere når det gjelder at leserne bodde i Roma, men det er uenighet om hvem leserne var.

Det har vært debatter angående hvilke grupper som befant seg i den romerske kirken. Stanley Porter skriver at det finnes ulike meninger angående identiteten til de kristne samfunnene i Roma. Det er fire posisjoner som gjør seg gjeldende her.⁹

Disse er:

kirken var dominert av jødekristerne.

kirken var overveiende hedningekristerne.

kirken hadde en ganske jevn fordeling og var en blandet gruppe.

kirken var en aggregering av separate, uavhengige kirker.

Disse fire perspektivene har etablert seg i forskningen, men den har ikke klart å komme til noen konsensus når det gjelder identitetene av gruppene som samlet seg i kirken i Roma i Paulus' samtid.

På den annen side kommenterer Mark Nanos at identifisering av de «svake» og de «sterke» i Romerbrevet har utfordret forståelsen av de opprinnelige mottakerne av dette brevet.¹⁰ Samtidig er også slik gruppering av de kristne i Roma blitt kritisert.

⁷ Nanos 1996, s.69.

⁸ Schnabel 2008, s.139.

⁹ Porter 2016, s.300.

¹⁰ Nanos 1996, s.85.

I tillegg har vi forskere som Robert Jewett som skriver at det er uklart hvem mottakerne av Romerbrevet var, sett i forhold til brever som Paulus skrev til kirker som befant seg andre steder. «The audience situation appears vague in comparison with the situation in Corinth, Thessalonica, Galatia, or Philippi».¹¹ Adressaten blir uklar når man sammenligner med brevene til korintene, tessalonikere, galatere eller filippere. Det er ikke så enkelt å avgjøre identiteten til mottakerne av Romerbrevet når man ser brevet i lys av brevene som Paulus har skrevet til andre adressater.

I konteksten av nådehilsenen skriver forfatteren at mottakerne var i Roma. « Til alle Guds elskede, kalte og hellige som er i Roma : Nåde være med dere og fred fra Gud, vår Far, og Herren Jesus Kristus » (Romerne 1 :7). I prologen til Romerbrevet står det skrevet at adressatene befinner seg i Roma.

1.4.3 – Hvorfor ble Romerbrevet skrevet?

Hva er målet til forfatteren når han skriver Romerbrevet? Hva sikter forfatteren til når han skriver Romerbrevet? Hva er motivet? Noen forskere mener at Paulus i Romerbrevet er opptatt av misjonsarbeid generelt. Eksempel på de som gjør misjon til hovedanliggende for Romerbrevet, er forskere som Moo, Schnabel og Wright. Når det gjelder hovedmotivet, i Romerbrevet, mener Douglas Moo at det gjaldt misjonsarbeid i Spania.¹² Paulus har skrevet Romerbrevet i en situasjon der han forberedte en misjonsreise til Middelhavsområdet, nærmere bestemt Spania.

Echard Schnabel hevder at Romerbrevet ble skrevet i en kontekst hvor både Paulus og de Jesus-troende i Roma forberedte seg selv til internasjonalt misjonsarbeid.¹³ Romerbrevet er skrevet i en situasjon hvor de troende forberedte seg til å oppfylle misjonsoppdraget til verdens ender. N.T Wright skriver at motivet til Paulus er misjonsoppdrag.¹⁴ Han hevder at forfatteren av Romerbrevet er opptatt av å spre evangeliets budskap til hele verden.

¹¹ Porter 2016, s.300.

¹² Moo 1996, s.17.

¹³ Schnabel 2008, s.139.

¹⁴ Wright 1991, s.234.

Porter mener at det spesifikke formålet for Romerbrevet er å beskrive soteriologi gjennom Jesu død og hans oppstandelse.¹⁵ Hovedmotivet for Romerbrevet handler om at mennesker blir frelst ved Jesus Kristus. Og det som trengs, er å tro at han døde for menneskeheten.

Samtidig finnes det noen forskere som mener at motivet for Romerbrevet ikke er tydelig, og dette har utløst enorm debatt.¹⁶ Noen mener altså at Romerbrevet ikke har et tydelig mål.

Den tradisjonelle teologen, som Philipp Melancthon (1500-tallet), hevder at dette brevet bør behandles som «timeless theological treatise». Han oppsummerer at Romerbrevet er et kompendium av kristen-religionen.¹⁷ Romerbrevet ble altså regnet som en kortfattet lærebok i kristendom.

I dette tilfellet er det mulig å spørre om Romerbrevet 13:1-7 passer til alle tider og steder. Det å regne Romerbrevet som doktrine, har fått kritikk fordi en slik posisjon betyr at brevet inneholder universell teologi. Som det ble nevnt i del 2.2.1-ii, passer ikke perikopen av Romerbrevet 13:1-7 til alle steder og alle tider, dersom den tolkes bokstavelig. I den anledning mener altså P.H. Towner at Romerne 13:1-7 ikke er universell teologi.¹⁸ Dermed er det kanskje feil vurdering å tolke Romerne 13:1-7 som «the doctrine of the state».

1.4.4 – Hvem har skrevet Romerbrevet?

Hvem var egentlig forfatteren av Romerbrevet? Står det i Romerbrevet noe om identiteten til forfatteren? Ble hele Romerbrevet skrevet av samme forfatter? Finnes det noe spor av interpolasjon i Romerbrevet?

Det har vært debatt blant forskerne om Paulus har skrevet hele Romerbrevet. Noen forskere mener at hele Romerbrevet ikke er skrevet av Paulus, mens andre insisterer på at hele Romerbrevet er skrevet av Paulus. Likevel har kommentatorene kommet til konsensus når det gjelder autentisiteten av forfatterskapet av Romerne 1-15. Forskerne er enige om at Paulus har skrevet perikopen av Romerne 13:1-7, til tross for at tidligere forskere trodde at Romerne 13:1-

¹⁵ Porter 2016, s.303.

¹⁶ Morgen 1995, s.66-77.

¹⁷ Moo 1996, s.16.

¹⁸ Philip H. Towner, "Romans 13:1-7 and Paul's Missiological Perspective: A Call to Political Quietism or Transformation?" in *Romans and the People of God* (ed. Sven K. Soderlund and N. T. Wright; Grand Rapids: Eerdmans, 1999):156.

7 er interpolasjon.¹⁹ Posisjonen om plassering av Romerne som interpolasjon er ikke lenger tema blant forskere.

Werner Georg Kümmel er ikke i tvil om ektheten og homogeniteten av Romerne 1-15. «The authenticity and homogeneity of Romans 1-15 are subject to no serious doubt».²⁰ Kommentatorene er altså enige om at Romerbrevet 1-15 ble utarbeidet av samme forfatter.

Stanley Porter hevder også at det ikke finnes noe seriøs kritikk som kan velte enigheten om at Paulus er forfatter av de første 15 kapitlene.²¹ Dessuten mener Robert Jewett at kommentatorene er enige om at Paulus har utarbeidet Romerbrevet.²² Men han insisterer på at perikopene av Romerne 16:17-20a og 16:25-27 er interpolasjoner på grunn av endringen av tonen og de personlige kommentarene som er preget av kollegialiteten og inkluderingen og tonen. Den samme tonen, blir brukt igjen i vv.21-23. Robert Jewett hevder at Romerne 16:17-20 er interpolasjon fordi denne perikopen motsier Romerbrevet 14:1.²³ Endringen av tonen, samt motsetningen til tidligere argumentasjon i brevet, er begrunnelsen for interpolasjon.

Det finnes kanskje forklaringer til endringen av tone. Paulus kan ha skrevet brevet i løpet av flere dager, og da kan tonen ha blitt endret fra den ene dagen til den andre, for eksempel etter en god natts søvn, eller en dårlig natt, eller ved at Paulus opplevde noe i sin nærhet som kan ha påvirket måten han skrev på.

I motsetning til Robert Jewett hevder James Dunn at det ikke finnes gode grunner til å konkludere med at Romerne 16:17-20 er en interpolasjon, fordi denne perikopen har likhet med filipperne 3:2-21 og galaterne 6:11-15.²⁴ Siden Romerbrevet 16:17-20 har allusjoner til Paulus' brev til filipperne og galaterne er det vanskelig å argumentere for at paranesen av Romerbrevet 16:17:20 er en interpolasjon.

Også James Dunn mener altså at Romerne 16:25-27 ikke er interpolasjon, selv om han innrømmer at idiomet er annerledes. Ifølge ham er doksologien i Romerbrevet 16:25-27 lik

¹⁹ Kallas 1964-1965, s.365-374.

²⁰ Kümmel 1975, s.314.

²¹ Porter 2016, s.292.

²² Jewett 2007, s.18.

²³ Ibid s.987.

²⁴ Dunn 1988, s.901.

doksologien i resten av brevet.²⁵ Paulus uttrykker seg altså på en litt annen måte i 16:25-27, men viser samtidig de sentrale punktene som i resten av Romerne.

1.4.5 – Struktur: Hvor passer Romerne 13 inn i helheten?

Hvor passer Romerne 13 inn når man ser hele brevet under ett? Finnes det ulike meninger om dette?

Forskere, som Jewett, mener at Romerne 13 er en del av Romerne 12:1-15:13 som handler om å leve sammen i henhold til evangeliet for å opprettholde håp om global transformasjon.²⁶ Perikopen av Romerne 13:1-7 er inkludert under hovedtemaet som handler om å fortsette med håp om universell forvandling.

Joseph Fitzmyer mener at Romerne 13 er inkludert under hovedtemaet som står fra kapittel 12:1 til kapittel 15:13 og handler om et oppreist liv i Kristus.²⁷ Paulus legger vekt på i Romerne 12:1-15:13 å etterligne Kristus Jesus.

James Dunn kommenterer at Romerne 12:1-15:13 handler om å forklare evangeliet til ferske kristne.²⁸ Jeg forstår Dunn slik at Romerne 13:1-7 kan inkluderes i temaet som handler om hvordan folk som nettopp har begynt å tro på Jesus, skal oppføre seg.

2. PRESENTASJON AV ULIKE TOLKNINGER

2.1 Fem tolkninger

Det finnes mange teorier om hvordan Romerbrevet bør tolkes. Eksempelvis mener Nanos at myndighetene som er nevnt i denne perikopen, er synogageledere (Nanos' thesis, 1996, 289-336). Men i denne oppgaven vil jeg bare presentere fem mulige tolkninger når det gjelder perikopen av Romerne 13:1-7. Her viser jeg også hva forskerne er enige om eller ikke når det gjelder paranesen. Med andre ord diskuteres tilnærmingene for og imot hverandre. Dessuten evaluerer jeg de fem tolkningene.

²⁵ Ibid s.903.

²⁶ Jewett 2007 s.724.

²⁷ Fitzmyr s.100.

²⁸ Dunn 1988, s.705.

For å finne den beste tolkningen av denne perikopen, presenterer jeg under del 2:2 at perikopen kan tolkes i lys av historiske hendelser og sosial kontekst. Her presenterer jeg samfunnsproblemene som er knyttet til skattebetaling som ble foreslått første gang av Friedrich, Pöhlmann og Stühlmacher og senere ved Mikael Telbe, James D.G. Dunn og Thomas Coleman.

Andre mulige tolkninger går ut på at perikopen av Romerne 13:1-7 forstås på bakgrunn av ironisk strategi. En slik tolkning presenterer jeg i del 2.3. Under dette punktet presenterer jeg også synspunkter av Neil Elliot og T.L Carter som foreslår ironisk tilnærming. Dessuten viser jeg grunnen til denne tolkningen.

I del 2.4 viser jeg den tredje mulige tolkningen av perikopen av Romerne 13:1-7. Denne tolkningen foreslår at Paulus fremmer mot-imperial teologi. I den anledning presenterer jeg synspunkter fra N. T. Wright og Stanley Towner. I tillegg viser jeg også hvorfor disse forskerne er opptatt av denne tolkningen. De insisterer at når man leser hele Romerbrevet i sammenheng, fremmer Paulus mot-imperial teologi.

Under punkt 2.5 viser jeg at paranesen i Romerne 13:1-7 kan tolkes med bakgrunn i den gresk-romerske og jødiske forståelse av det å adlyde myndighetene (herskerne). I denne konteksten viser jeg også til Pythagoras sine teorier angående de ideelle keiserne. Akademikere som T.L Parrott og Blumenfeld sier at Romerne 13:1-7 bør forstås i lys av filosofien som fantes i Paulus' samtid.

I punktet 2.6 presenterer jeg den femte mulige tolkningen. Her viser jeg at perikopen av Romerne 13:1-7 kan tolkes ut fra en eskatologisk/apokalyptisk tilnærming. Martin Hengels og Bruce Winters perspektiver spiller en viktig rolle i denne tolkningen.

2.2 Bør Paulus' *holdning* forstås ut fra en bestemt historisk og sosial kontekst?

2.2.1 – Paulus' holdning kan forstås ut fra problemer knyttet til innkreving av skatter i Roma.

Flere forskere har ment at Paulus' formaninger i Romerne 13:1-7 må forstås på bakgrunn av problemer knyttet til innkrevingen av skatter i Roma i Paulus' samtid. Denne tolkningen ble

først foreslått av Friedrich, Pöhlmann og Stuhlmacher i en artikkel som ble skrevet i 1976.²⁹ og har blitt ført videre av flere forskere. Vi skal her se hvordan Mikael Tellbe, James D.G. Dunn og Thomas Coleman har presentert denne tolkningen.

2.2.1-i- Kunne kristne bli utsatt for problemer og sanksjoner fra myndighetenes side dersom de ikke betalte skatt?

Tacitus, som var historiker i det første århundret, forklarer i sine tekster om skatter. Det fantes minst to typer skatter i Romerriket i antikken: Direkte skatt (tributt) og indirekte skatt (Tacitus, *Annales* (Årbøkene) kap. 13.50²). Det greske ordet for 'tribute' (direkte skatt) er: 'φόρους'³⁰ Indirekte skatt ('tax, customs, duties') kalles 'τέλος'³¹, Paulus bruker det ordet i Romerne 13:7.

Skattebetaling kunne også føre til krig mellom folkegrupper. Jødene ble utsatt for forfølgelser på grunn av direkte skattebetaling. I dette tilfellet kan man for eksempel nevne en konflikt som fant sted i Alexandria.³² I den gamle greske byen Alexandria i Egypt og i nabobyer, var det et spenningsforhold mellom grekere og jøder. Jødene ble anklaget av grekerne for ikke å betale tributt til ære for keiseren (Josephus: 18.8.1).

Konflikten mellom de to folkegruppene handlet altså blant annet om betaling av direkteskatt. Spenningen som fant sted i Alexandria mellom jødene og grekerne resulterte i et opprør (Josephus 18.8.1). Kampen mellom disse to folkegruppene vokste til slutt til en krig. Jøder ble arrestert, noen ble korsfestet og eiendommer ble konfiskert.

Hvorfor ble jødiske innbyggere behandlet dårlig av myndighetene i Alexandria? Siden jødene ikke var romerske borgere, fikk de ikke beskyttelse fra keiseren da de ble anklaget for ikke å betale tributtskatt. Josephus som var jødisk historiker (år 37-100 e. Kr), skriver at jødene ble erklært som fremmede og ble behandlet tilsvarende i Alexandria. Under Gaius ble de til og med forfulgt. Jødene ble regnet som utlendinger og ble diskriminert (Josephus 18.8.1).

Hva innebærer det å bli erklært som fremmede? Innbyggere av lavere samfunnsklasser og ikke-borgere som betalte tributtskatt til keiseren, fikk en viss beskyttelse i retur fra myndighetene.

²⁹ "Zur historischen und Intention von Rom 13, 1-7" *Zeitschrift für Theologie und Kirche* 73 (1976): 131-166.

³⁰ BAGD, s.871.

³¹ BAGD, s.819.

³² Hengel 2007, s.799.

Paulus formaner den romerske kirken til å betale skatt, slik at den ikke blir utsatt for ytterligere diskriminering av myndighetene.

Jewett hevder at en del av de Jesus-troende i Roma som Paulus skriver til, betalte direkteskatt fordi noen av medlemmene var utlendinger (jøder).³³ Siden noen av dem som tilhørte kirken kom fra et annet land, og også manglet borgerskap, anbefaler altså Paulus at disse betaler skatter til myndighetene. Hvis de Jesus-troende ikke betalte de skattene som ble pålagt, ville de bli anklaget for skatteunndragelse.

Ble romerfreden brutt i Gaius' regjeringstid? Augustus (år 63 f.Kr - 14 e.Kr) er kjent for å ha ordnet langvarig fred i Romerriket. Han skapte det som kalles pax romana (romerfreden). Forfatter Cristina Pepe skriver at «the new regime brought security and cohesion to the ancient world – the famous Pax Romana».³⁴ Augustus var i sin tid svært opptatt av å skape varig fred i sitt rike. Freden startet i år 27 før Kristus og varte mer eller mindre til år 14 e. Kr.

Howard D. Weinbrot skriver at «Augustus establishment of peace, consolidation and expansion after turmoil and civil war during his reign from 27 B.C to A.D 14».³⁵ Dette synes å være en påfallende lang fredstid og bakenfor må det ha vært en vilje til fred. Så hvorfor stanset ikke Gaius denne krigen? Vel, selv om Augustus er kjent for å ha skapt fred i Romerriket, var det ikke helt slutt på kriger og opprør. Særlig ikke i ytterkantene av riket, men også innenfor Middelhavsområdet. Slik var det også senere, med for eksempel Bar Kokhba-opprøret på 130-tallet.³⁶ Augustus' intensjon om en omfattende og vedvarende fred ble altså aldri helt oppfylt.

I den aktuelle striden i Alexandria synes det som at Gaius var mer opptatt av skatteinntektene enn av den alminnelige fred. Hadde jødene betalt tributten til ham, hadde han antagelig vært mer motivert til å beskytte dem da de ble forfulgt av grekerne. Men keiseren brydde seg ikke da grekerne seiret over jødene, for jødene hadde med den utelatte skatten ikke vist ham den forventede ære og lojalitet.

³³ Jewett 2007, s.799.

³⁴ Pepe 2013, s.249.

³⁵ Weinbrot 1978, s.5.

³⁶ Mor 2016, s.289.

Mot denne bakgrunn er det forståelig at de som ikke var borgere, ikke kunne se seg fritatt fra å betale tributtskatt til keiseren. Det er derfor Paulus gir råd til de Jesus-troende i Roma om å adlyde myndighetene og betale skatt. På den måten vil de ikke havne i en vanskelig stilling. Paulus ønsker ikke en reprise av den grusomme konflikten som hadde kostet mange livet og der folk også hadde mistet eiendom.³⁷ Paulus' formaninger kan forstås rett og slett i lys av den tragiske situasjonen som endte med krig i Alexandria. Det synes altså som at Paulus har kjent til hva diaspora-jødene hadde erfart i forbindelse med skattebetaling, særlig når det gjaldt tributtskatt.

På den annen side er det også mulig å spørre om kampen mellom grekerne og jødene virkelig skyldtes direkteskatten som myndighetene krevde? Ble tributtet brukt av grekerne bare for å beskyldte jødene for noe overfor keiseren?

Josephus hevder at Petronius ble sendt til Judea for å oppreise Gaius' statue i templet, og å autorisere reisingen av keiserstatuer i synagogen under påbud om at keiseren skulle æres som en gud. Da jødene protesterte mot denne uhørte krenkelsen av deres gudshus, ble de forfulgt (Josephus 18.8.2) Det å oppreise keiserens statue i jødernes hellige sted har eskalert konflikten. Hvorfor denne ekstreme provokasjon fra grekernes side som satte i gang alt dette? Det er vel nærliggende å tenke at det ble gjort for å sette jødene i et dårlig lys overfor keiseren for selv å oppnå et privilegert forhold til de romerske myndigheter.

Til tross for at forfølgelsen begynte med keiserstatuer i synagogene, er det åpenbart at jødene til slutt ble utsatt for tributt skattebetaling, for i krigen som fant sted i Aleksandria i år 38, ble de erklært som fremmede og måtte bekjempes.

Senere, da Nero regjerte (år 54-68), skjedde noe av det samme. På den tiden var det strid mellom myndighetene og innbyggerne i Roma angående skattebetaling. Dette resulterte i et folkeopprør (Tacitus Ann. 13.50.1). Spenningen som fant sted mellom myndighetene og folket, endte i opptøyer. Tacitus rapporterte at det var spørsmålet om skattebetaling som førte til opprøret.

³⁷ Tellbe 2001, s.181.

Coleman understreker at det var den indirekte skatten som førte til opprør i Neros regjeringstid.³⁸ Indirekte skatt var noe alle samfunnsklasser var forpliktet til å betale. Kampen mot betaling av denne skatten resulterte i uroligheter i Roma.

Da Nero satt ved makten var skattebetalingen en av de viktigste problemstillingene i samfunnet. Derfor kommenterer apostelen akkurat dette. Paulus gir i perikopen i Romerne 13:1-7 oppfordringer om å adlyde myndighetene. Han skriver eksplisitt i 13:7 om indirekte skattebetaling. Paulus forsøker å forhindre at den romerske menigheten havner i en utsatt posisjon i samfunnet. I lyset av forfølgelsen som fant sted i Alexandria og som jødene ble utsatt for på grunn av skattebetaling, gir Paulus råd til den romerske kirken om å betale skatter slik at historien ikke gjentar seg.

Hvorfor ble også de Jesus-troende beskyldt for skatteunndragelse i Roma? Hvorfor trodde noen at de Jesus-troende som drev forretninger, ikke betalte skatt? Svaret er at folk og myndigheter ikke skilte mellom jøder og de Jesus-troende. Begge grupper ble ansett for å være jøder. Mange Jesus-troende var jo også jøder på denne tiden. Og jødene i diasporaen sendte gjerne tempelskatt til Jerusalem. Dermed kunne skatteinnkreverne mistenke jødene for å jukse med den romerske skatten.

Dunn hevder at de Jesus-troende handelsmennene fikk skatteinnkreverne på nakken på grunn av den indirekte skatten. De Jesus-troende som drev forretninger, hevder han, fikk problemer i forbindelse med skatten som alle innbyggere betalte. Siden folk flest anså Jesus-troende og jøder for å være ett og det samme, kunne altså også de Jesus-troende bli mistenkt for å ikke betale full skatt til romerne. Formaningen fra Paulus til den romerske kirken om å betale indirekte skatt kan forstås i lys av Jesus-troende handelsmenn som ble beskyldt for skatteunndragelse.³⁹ Gjelder formaningen kun de Jesus-troende som driver forretninger? Eller handler den om alle Jesus-troende? Suetonius (historikeren som levde år 69-122) hevder at alle innbyggerne i Roma ble pålagt direkteskatt da Nero trengte penger til å dekke krigsutgifter. Nero regjerte i år 54-68. Direkteskatt gjaldt i utgangspunktet kun ikke-borgere og lavere samfunnsklasser, men Nero krevde denne skatten også av romerske borgere. Når det gjelder krigstid, betales tributtsskatt av alle innbyggere. Ofte var det ikke-borgere, samt innbyggere av

³⁸ Thomas Coleman "Binding Obligations in Romans 13:7 A Semantic Field and Social Context," *Tyndale Bulletin* 48 (1997):325.

³⁹ James D.G. Dunn, Romans 13:1-7 A Charter for Political Quietism? *Ex Auditu* 2 (1986):60.

lavere samfunnsklasser, som måtte betale tributt. Også jøder måtte betale tributt, samt toll. I særlige tilfeller betalte imidlertid alle innbyggere, inkludert romerske borgere, direkteskatt (Suetonius, Nero 44.2). Dette gjaldt særlig i krigstider når det var mange i det militære som skulle ha sine lønninger, og statsutgiftene økte.

Hvorfor protesterte ikke de som hadde statsborgerskap? Vel, de som forsøkte å unndra seg skatt, ble straffet.⁴⁰ Redselen for å bli straffet kan ha vært grunnen til at de ikke protesterte mot denne ekstraskatten. Jeg antar også at de romerske borgerne som valgte å være passive, kanskje forsøkte å unngå myndighetenes vrede.

Man tolker dermed Romerne 13:7 til å handle om direkteskatt som måtte betales av folk som var underlagt det romerske imperium enten ved makt eller ved fri vilje. Noen innbyggere i det romerske riket ble boende av fri vilje mens andre ble tvunget til å være under imperiet. Direkteskatt som er nevnt i Romerbrevet 13:7, handler altså om skatt som i dette tilfellet skulle bli betalt av alle i Roma, inkludert de som Paulus skriver til.

Paulus' formaning til den romerske kirken om å betale direkte skatt til myndighetene kan forstås i lys av den økonomiske krisen som fant sted i Neros regjeringstid. Jeg tror det er sannsynlig at i dette tilfellet ikke hjalp det å ha romersk statsborgerskap, siden Nero hadde lagt tributtskatt både på borgere og på de som var fra et annet land.

Det er også mulig å reise noen spørsmål om hvorfor Paulus tilsynelatende overser de etiske krav til myndighetene. Hvorfor stiller ikke Paulus kritiske spørsmål til myndighetene i den perikopen? Dunn hevder at Paulus' oppfordring til å adlyde myndighetene må forstås i lys av maktesløsheten som de fleste hadde angående Romerstaten som hadde eksistert ganske lenge.⁴¹ Noe slikt som folkemakt fantes ikke, derfor kritiserer ikke Paulus myndighetene. Med andre ord fantes det ikke skikkelige demokratier i antikken, bortsett fra spede forsøk i enkelte greske byer. Dessuten var de Jesus-troende i mindretall. Her gjaldt det å bøye seg og føye seg. Det er derfor Paulus oppfordrer den romerske menigheten til å betale skatt uten å stille kritiske spørsmål.

⁴⁰ Tellbe 2001, s.180.

⁴¹ James D.G. Dunn, «Romans 13:1-7 A Charter for Political Quitism? *Ex Auditu* 2 (1986):66.

Hvorfor ble jødene forfulgt i Claudius tid? Jødene ble utvist fra Roma av Claudius, litt før Nero kom til makten og Romerbrevet ble skrevet.⁴² Dette brevet ble skrevet i en kontekst hvor jødene, og derfor også de Jesus-troende, hadde blitt tvunget til å forlate Roma, før de noen år senere fikk komme tilbake. Når Paulus skriver brevet, kjenner han til hvor grusomme keisere kan være. Han kjenner også til de tidligere opptøyene i Alexandria, og han kjenner til den nylige utvisningen fra Roma (bare omtrent fem år tidligere). For å hindre at de Jesus-troende blir utsatt for flere plager, forsøker Paulus å motivere den romerske menigheten til å betale skatt. Hvis den romerske kirken nektet å betale skatt til myndighetene, var Paulus redd for at Nero kunne gjenta utvisningen av jøder som Claudius hadde beordret tidligere.

I motsetning til Neros grusomme oppførsel mot slutten av hans regjering mener noen forskere at han ikke var diktator i det han kom til makten. Historiker Suetonius hevder at Nero ikke var grusom da han kom til makten. Han skriver at Nero proklamerte at han ville følge i fotsporene til Augustus, han ønsket å avskaffe, moderere eller reformere skatten. (Nero 44.2). Nero ønsket å løse utfordringene med skattebetaling.

Det synes at Paulus ville løse potensielle problemer som kanskje kun rammet jødene som bodde i Roma da han skrev Romerbrevet. Selv om Nero ikke var grusom da han kom til makten, visste Paulus hvordan jødene ble mishandlet av hans forgjengere. Dette også fordi Paulus selv hadde erfart hvordan jødene ble forfulgt i Roma da han besøkte Akvilas og Priskilla, ifølge Apostelgjerningene. « Der traff han en jøde som het Akvilas, født i Pontus. Han var nylig kommet fra Italia med sin kone Priskilla, fordi Claudius hadde påbudt at alle jøder skulle forlate Roma» (18:2).⁴³ I denne sammenheng hadde Paulus hørt følelsesmessige fortellinger fra vennene sine som ble utvist fra Roma.

Det står rett ut i Bibelen at jødene ble utvist av Claudius. Etter at Paulus fikk høre fra ekteparet hvordan de ble traumatisert på grunn av forfølgelsen, formaner han den romerske kirken til å gjøre hva myndighetene krever av dem. Paulus vet at dersom de Jesus-troende ikke oppfyller myndighetenes krav, får den romerske kirken samme skjebne som diasporajødene før Nero kom til makten.

⁴² Thomas Coleman, "Binding Obligations in Romans 13:7: A Semantic Field and Social Context," *Tyndale Bulletin* 48 (1997):312.

⁴³ Det bildet som tegnes av Paulus i Apostlenes gjerninger er ikke nødvendigvis et historisk korrekt bilde av ham.

Når det gjelder betalingen av direkteskatt, kommenterer Coleman også hvordan Akvilas og Priskilla ble rammet av den skatten. Fordi ekteparet hadde bodd i provinsen før de ble utvist fra Roma, måtte de betale direkteskatt.⁴⁴ De bodde på et sted hvor innbyggerne var nødt til å betale tributt til keiseren. Akvilas og Priskilla ble så boende i et område hvor man måtte betale direkteskatt til myndighetene. Det er derfor viktig for Akvilas og Priskilla å gi tributt til keiseren for å kunne bo i det romerske imperiet uten problemer. Paulus oppfordrer derfor den romerske kirken til å betale direkteskatt til myndighetene fordi noen av kirkens medlemmer, som Akvilas og Priskilla, hadde bodd i et område der lavere samfunnsklasser eller ikke-borgere bodde, før de ble utvist.

Vedrørende Priskilla og Akvilas bekrefter også Dunn at de ble utvist fra Roma av Claudius. Men han nevner ikke noe om at skattebetalingen kunne være grunnen til utvisningen, han er påvirket av Suetonius' tekster. Suetonius var historiker som levde i det første århundret. Dunn hevder at Claudius deporterte jødene fra Roma, likesom Akvilas og Priskilla, på grunn av deres tro på Kristus.⁴⁵ Utvisningen skyldtes det å tro på Jesus Kristus. Suetonius skriver: «Since the Jews constantly made disturbances at the instigation of Chrestus, he expelled them from Rome». (Claud.25.4). Denne historikeren mener at jødene ble utvist fra Roma på grunn av 'Chrestus'.

Hvem var 'Chrestus' som Suetonius nevner? Noen forskere mener at 'Chrestus' er Jesus Kristus. Det finnes ikke noe spor av at jødene i Roma ble utvist på grunn av Kristus-troen. Glemte Lukas i Apostlenes Gjerninger å skrive hvorfor jødene ble utvist? Var det opplagt for samtiden hvorfor jødene ble utvist? Eller droppet Lukas forklaringen med vilje? Lukas bekrefter i alle fall at jødene ble deportert av Claudius. « Sammen med sin kone Priskilla var han nylig kommet fra Italia på grunn av keiser Claudius' påbud om at alle jøder skulle forlate Roma ».

Hvem vet? Kanskje 'Chrestus' kjempet for å slippe skatt, og kanskje det var grunnen til at alle jøder måtte ut av Roma?

⁴⁴ Thomas Coleman, "Binding Obligations in Romans 13:7: A Semantic Field and Social Context," *Tyndale Bulletin* 48 (1997): 313.

⁴⁵ James D. Dunn, Romans 13:1-7 A Charter for Political Quitism? *Ex Auditu* 2 (1986):57.

Ja, hvem var 'Chrestus' egentlig? Tellbe mener at Suetonius snakker om en annen person som het 'Chrestus' som var medlem av en jødisk religiøs og politisk bevegelse.⁴⁶ 'Chrestus' som ble nevnt av Suetonius, var en annen person som hadde tilknytning til jøder. Dessuten kalte Suetonius senere de Jesus-troende med riktig navn.⁴⁷ Kanskje har den antikke forfatteren ikke gjort noen feil når det gjelder å stave navnet til 'Chrestus'? I år 64 e.Kr. torturerte Nero de kristne (Tacitus, Ann.15.44). Siden Suetonius kaller tilhengere til Kristus med riktig navn, må 'Chrestus' handle om en annen enn Kristus. 'Chrestus' som ble nevnt av Suetonius, er ikke Jesus Kristus. Med andre ord ble jødene ikke utvist fra Roma på grunn av deres Kristus-tro som en del forskere mener. Derfor tolkes Paulus' formaning i Romerne 13:1-7 i lys av at jødene ble satt i en utsatt stilling overfor keiseren. Paulus tipset den romerske kirken om betaling av skatt til myndighetene slik at Neros regjering ikke skulle gjenta det grusomme som hans forgjengere hadde stått for. Grunnen til utvisning av jødene fra Roma ikke skyldtes troen på Kristus, slik Suetonius hadde rapportert.

Også Tellbe hevder at jødene ble forfulgt av keisere på grunn av spørsmål knyttet til skattebetaling.⁴⁸ Derfor, mener Tellbe, at Romerbrevet ble skrevet med tidligere hendelser i tankene. Jødene hadde blitt satt i vanskelige situasjoner av tidligere keisere som Tiberius, Claudius osv. På denne tiden var det også spenning mellom innbyggerne og myndighetene når det gjaldt skattebetaling. I Neros regjeringstid var det klager mot skatteinnkreverne. I lys av disse problemstillingene gir Paulus advarsler slik at de Jesus-troende ikke skal få trøbbel med skatteinnkreverne og myndighetene for øvrig.

I Romerne 13:4 understreker Paulus at styresmakten ikke bærer sverd uten grunn. I den anledning mener Tellbe at Paulus skriver implisitt angående skatteunndragelsen.⁴⁹ Paulus skriver i Romerne 13:4 underforstått om konsekvenser ved juksing med skatt. Hvis kirken ikke betaler skatt, kommer den til å bli utsatt for skatteinnkrevere som bærer sverd.

På den annen side er det vanskelig å konkludere med at Romerne 13:4 handler om skatteunndragelse. Det mangler tydelighet når det gjelder grunnen til at Paulus nevner sverd. Vi vet jo ikke helt konkret hvorfor Paulus nevner sverd i denne sammenhengen. Dessuten skriver ikke Paulus eksplisitt at sverd kommer som en konsekvens av skatteunndragelse. Men

⁴⁶ Tellbe 2001, s.155.

⁴⁷ Ibid, s.155.

⁴⁸ Tellbe 2001, s.178.

⁴⁹ Ibid s.180.

Paulus skrev på en tydelig måte om å betale både direkte skatt (tributt skatt) og indirekte skatt til den romerske kirken.

Måtte folk som bodde i Roma betale direkte skatt? Hvorfor formaner Paulus i Romerne 13:7 om å betale tributtskatt? Jødene som ikke hadde romersk status, var nødt til å betale tributtskatt til keiserne. Med andre ord var direkte skattebetaling relevant da jødene som ble utvist av Claudius kom tilbake til Roma (år 54 e.Kr). En del av jødene som kom tilbake, var Jesus-troende. Da de jødene som trodde på Kristus kom tilbake til Roma, ble de ikke tatt imot av resten av menigheten i Roma. Dette fordi de Jesus-troende i Roma tvilte på de jødekristsnes status som borgere. Dermed ble de jødekristsne ikke tatt imot som søsken i Kristus. Dunn viser at det fantes jødekristsne som hadde en uavklart status.⁵⁰ Sagt på en annen måte fantes det jødekristsne i Roma som ikke hadde ordentlig oppholdstillatelse. Dersom de ikke hadde tillatelse til å bo i Roma, betalte de heller ikke direkteskatt slik ikke-borgere og lavere samfunnsklasser måtte. Dermed sto de i fare for å oppleve alvorlige konsekvenser fra myndighetene.

Det er derfor Paulus formaner de Jesus-troende i Roma til å betale direkteskatt til skatteinnkreverne slik at de ikke havner i en konflikt med myndighetene. Altså: Paulus gir i Romerne 13:7 råd om tributtskatt fordi kirken hadde medlemmer som ikke hadde borgerskap. Dunn mener at bakgrunnen for Paulus' formaning til de Jesus-troende i Roma om å betale direkteskatt, handler om mangel på lovlig botillatelse i Roma.

Hvorfor tillot Nero jødene å kunne komme tilbake til Roma? Vurderte Nero en skattereform? Hvilken skatt ville keiseren endre? Tacitus skriver at Nero lot jødene komme tilbake til Roma slik at også de kunne bidra til utvikling av økonomien (Tacitus Annales oversatt av Henning Mørland, s.394). Nero var altså opptatt av å bygge det romerske imperium videre, derfor tok han imot jødene som hadde blitt utvist av Claudius.

Dunn vidererefører Tacitus' rapport om at Nero ville kvitte seg med den indirekte skatten da folkeopprøret fant sted i år 58, men han ble advart mot dette av senatorene. Dersom han kvittet seg med denne skatten, ville de keiserlige inntekter ha falt. Og hvis den ene skatten forsvant,

⁵⁰ James D. Dunn, Romans 13:1-7 A Charter for Political Quitism? *Ex Auditu* 2 (1986):59.

ville nok folket kreve at også den andre skatten ble fjernet.⁵¹ Nero ønsket altså å fjerne den indirekte skatten som alle borgere var forpliktet til å betale, men han ble stanset av det høyeste rådet i staten. Siden det var den indirekte skattebetalingen som førte til folkeopprøret, prøvde Nero å fjerne den skatten.

2.2.1-ii- Hva er forholdet mellom Romerbrevet og 'skatteopprøret' i år 58 e.Kr?

Hva var egentlig viktige spørsmål i samfunnet i år 58 e.Kr? I Neros tid ble hele samfunnet preget av en kamp mot skattebetaling. Paulus kalte skatteinnsamlere mennesker som var i tjeneste for Gud. Coleman sammenligner vers 4 med vers 6 i Romerne 13. I Romerne 4 skriver Paulus at de Jesus-troende bør adlyde myndighetene fordi myndighetene er Guds tjenere. I vers 6 skriver Paulus av denne grunn (myndighetene er Guds tjenere) bør de Jesus-troende betale skatt.

Ignorering av myndighetene oppfatter Paulus som synd, skriver Coleman. Det er derfor viktig at den romerske kirken betaler skatt til myndighetene.⁵² Det å forsømme dem som sitter ved makten, regnes som å motsi Guds vilje. Derfor er det avgjørende å adlyde skatteinnskriverne. Dette poenget blir bekreftet av Paulus' formaning bokstavelig i Romerne 13:1-7. Samtidig blir det i perikopen forsterket ved bruk av ordet 'synd'. Imidlertid går ikke Coleman inn på problemet som oppstår når myndighetene handler uetisk og ikke som Guds tjenere. Han sier ikke noe om eventuelle konsekvenser når myndighetene ikke oppfører seg som Guds tjenere. Forholdet mellom Gud og myndighetene er forskjellig fra forholdet mellom myndighetene og folk. Myndighetene er ansvarlig for Gud. Hvis myndighetene ikke er lydige mot Gud, må folket da være lydige mot myndighetene?

Jewett legger også vekt på Paulus' utsagn i Romerne 13:1 – myndighetene er fra Gud.⁵³ Det er Gud som utvelger de som kommer til makten. For eksempel står det i Bibelen at David ble utvalgt av Gud til å være konge i Israel. « Da tok Samuel hornet med olje og salvet ham midt blant brødrene hans. Fra den dagen kom Herrens ånd over David og var med ham siden ... » (1 Samuel 16:139).

Israelittene hadde erfaring med at Gud velger personer som kommer til makten. I lys av dette kan man hevde at myndighetene får makten fra Gud. Siden myndighetene er fra Gud, bør den

⁵¹ James D. Dunn, Romans 13:1-7 A Charter for Political Quitism? *Ex Auditu* 2 (1986): 66.

⁵² Thomas Coleman, "Binding Obligations in Romans 13:7: A Semantic Field and Social Context," *Tyndale Bulletin* 48 (1997):308.

⁵³ Jewett 2007, s.782.

romerske kirken betale skatter og adlyde dem. Å sette seg opp mot myndighetene kan regnes som å neglisjere den personen som Gud har gitt makten til å lede.

Men den tenkningen blir utfordret når myndighetspersonene ikke er troende. Hvordan kan ignorering av myndigheter som ikke er valgt av Gud, regnes som synd? Hvordan kan Paulus formane den romerske kirken til å adlyde myndigheter som ikke tror på Jesus Kristus? Hvorfor omtaler Paulus myndighetene som Guds tjenere?

Når det gjelder tolkning av Romerne 13:1, har Paulus (og også Jewett) vært påvirket av eksiltidens bibelforståelse; jf. «Ved meg hersker konger, og fyrster fastsetter hva som er rett. Ved meg rår fyrster og stormenn, alle som styrer rettferdig» (Ordspråkene 8:15-16). Det er Gud som gir makt til keisere og som veileder dem. Til tross for at de romerske myndighetene ikke ble valgt av Gud som David, hadde Gud til hensikt å bruke dem som Guds tjenere. Denne tolkningen var populær blant israelittene i diasporatiden.

Israelittene i diasporaen tolket disse skriftene til at Gud kunne bruke også fremmede myndigheter som ikke praktiserte jødedom. Philip Towner understreker budskapet om at Guds uavbrutte suverenitet gir trøst og håp til tross for hedensk herredømme over Israel. Samtidig inkluderer det en plikt til å vise lojalitet mot de ikke-jødiske myndigheter.⁵⁴ På den tiden adlød israelittene myndigheter som ikke praktiserte jødedom.

Det spilte altså ingen rolle for israelittene om øverste myndighetsperson var troende eller ikke. Paulus' formaning om å betale skatt til myndighetene må forstås i lys av denne skriftfortolkning fra eksiltiden. Ifølge tekster som ble skrevet i den babyloniske eksiltiden, ble israelittene formant til å adlyde de hedenske myndighetene. « Dere skal fremme fred for den byen som jeg har ført dere til i eksil, og be til Herren for den ! For når den har fred, har også dere fred» (Jeremia 29:7).

Ifølge denne tenkning gir Gud makt til både israelittene og hedningene. Skriftene synes å være positive også til folkeslagenes myndigheter. Gud har også en hensikt når han gir makt til keisere som ikke er fra Israel.

⁵⁴ Towner 1999, s.163.

I denne konteksten spiller ens syn på Guds egenskaper en viktig rolle. Det står i Bibelen at Gud er nærværende. «Herrens øyne er alle steder, de våker over onde og gode» (Ordspråkene 15:3). Siden Gud er allmektig, har han kjennskap til alt som skjer. Det finnes ikke noe som Gud ikke kjenner. Grunnen til at Paulus oppfordret den romerske kirken til å betale skatt og adlyde myndighetene kan forstås i lys av Guds egenskaper.

På den annen side kommenteres det at forholdene på Neros tid har en viktig rolle for tolkning av Romerne 13:1-7. Når det gjelder forholdet mellom Romerbrevet og skattebetalingen til myndighetene, hevder Dunn at Paulus tar hensyn til den aktuelle sosiale og politiske situasjonen.⁵⁵ Romerbrevet ble skrevet i konteksten av samfunnets aktuelle spørsmål. På den tiden var skattebetaling på dagsorden. Dette spørsmålet førte til en konflikt mellom innbyggere og myndigheter. Dunn forutsetter en sendatering av Romerbrevet, se Longenecker som hevder at Romerbrevet ble skrevet mellom 57-58 e.Kr.⁵⁶ Paulus skriver altså Romerbrevet fire år etter at Nero kom til makten. Det betyr at Romerbrevet ble skrevet mens det var strid mellom de romerske innbyggerne og myndighetene. Det er derfor Paulus formaner i perikopen at den romerske kirken må betale skatt til myndighetene.

Også Tellbe kommenterer at Paulus' formaning i paranesen i Romerne 13:1-7 kan analyseres i lys av borgernes forhold til myndighetene i datiden, og her da også spørsmålet om skatt. Romerbrevet har tilknytning til problemstillinger som fant sted i imperiet. Det synes som at Paulus' formaning til de Jesus-troende i Roma har noe å gjøre med datidens sosiale og politiske situasjon. Derfor kommenterer Tellbe at Romerne 13:1-7 ikke bør tolkes som en generell etikk, formulert ved Paulus, men må regnes som etikk knyttet til et bestemt sted og en bestemt tid.⁵⁷ Siden Paulus har skrevet perikopen av Romerne 13:1-7 i lyset av sin samtids sosiale problemstillinger, er denne perikopen ikke relevant for alle tider og steder.

Når det gjelder tolkningen av Romerne 13:1-7, så har den, ifølge Dunn og Tellbe, tilknytning til noen historiske hendelser som fant sted da brevet ble skrevet.

Som nevnt ovenfor hevder noen forskere at Romerbrevet ble skrevet ut fra striden om skattebetalingen som fant sted i Roma i 50-årene e.Kr. P.H Towner kommenterer at Romerne

⁵⁵ James D.G. Dunn, Romans 13.1-7 A Charter for Political Quietism? *Ex Auditu* 2 (1986):66.

⁵⁶ Longenecker 2016, s.952.

⁵⁷ Tellbe 2001, s.171.

13:1-7 ikke har noe å gjøre med universell teologi.⁵⁸ Denne perikopen gir mening i situasjonen med skattebetaling i Neros tid, mener han. Paulus' oppfordring til den romerske kirken til å betale skatt til myndighetene, kan forstås i lys av striden mellom de romerske innbyggerne og skatteinnkreverne som skjedde i år 58 e.Kr, mener Towner.

2.2.1-iii- Handler skattebetaling om oppfylling av loven?

Finnes det noe i Toraen om betaling av skatter til myndighetene? Noen forskere hevder at skattebetaling var en del av den israelske kulten. Kommentatorer som Dunn understreker at det er sammenheng mellom Romerbrevet og Det gamle testamentet. Dermed kan man tolke Romerbrevet i lys av Toraen. Dessuten kommenterer Dunn at det å tro på Kristus begynte i synagogen og at paranesen av Romerne 13:1-7 har likhet med en jødisk litteratur.⁵⁹ Ifølge den jødiske litteraturen er det Gud som gir makt til myndighetene. Den romerske kirken blir formant til å betale skatter til myndighetene fordi myndighetene har fått makt fra Gud. Dersom den romerske kirken betaler skatt til myndighetene, oppfyller menigheten loven i Toraen.

Når det gjelder forholdet mellom skattebetaling og oppfylling av loven (Toraen), foreslår Dunn dessuten at paranesen burde tolkes i lys av hele brevet. Rett etter denne perikopen ble de Jesus-troende formant til å elske hverandre. «Ha ingen skyld til noen, annet enn det å elske hverandre ! Den som elsker sin neste, har oppfylt loven» (Romerne 13:8). I dette tilfellet er oppfyllelse av loven et veldig viktig tema. Sannsynligvis finnes det en sammenheng mellom betaling av skatt og oppfylling av loven.

Romerbrevet 13:1-7 bør tolkes i lys av Toraen og resten av brevet. Man kan hevde at skattebetalingen til de romerske myndighetene kan regnes som en fullbyrding av loven. I Det gamle testamentet ble jødene formant til å gi tiende. « Pass på å gi tiende av avlingen din, alt det som vokser på åkeren, år for år » (Femte Mosebok 14 :22). I Toraen var de troende formant til å gi tiende for å praktisere kulten. Det er åpenbart at Paulus som en fariseer, har kunnskap om hva de troende er forpliktet til å gjøre. I dette tilfellet er Paulus blitt influert av sin egen jødiske tradisjon. Paulus' formaning til den romerske kirken om å betale skatt til myndighetene, må dermed tolkes i lys av Det gamle testamentes tiendelov. Paulus beskrev seg selv som en

⁵⁸ Towner 1999, s.169.

⁵⁹ James D. G. Dunn, "Romans 13:1-7 A Charter for Political Quietism?" *Ex Auditu* 2 (1986): 57.

person som var opptatt av oppfyllelsen av loven, se Filipperne 3:6: «Uklanderlig i min rettferdighet etter loven».

Angående tolkingen av perikopen av Romerne 13:1-7 mener Tellbe at Paulus oppfordrer først menigheten i vers 7 til å betale skatt til myndighetene, og deretter motiverer han i vers 8 til å fullbyrde loven.⁶⁰ Det å betale skatter til myndighetene henger sammen med oppfylning av Toraen. Teksten som står etter versene 1-7, spiller en viktig rolle for å forstå Paulus' formaning, mener Tellbe.

Coleman mener derimot at Paulus ikke oppfordrer den romerske kirken til å adlyde myndighetene for å oppfylle loven, men for samvittighetens skyld (Romerne 13:3). Det å adlyde myndighetene tolkes i lys av samvittighet.

Det å oppfylle loven problematiseres av Coleman. Han mener at Paulus svekker loven i Romerne 13 vers 5.⁶¹ Paulus er ikke opptatt av oppfylning av loven, men han tar hensyn til den aktuelle situasjonen vedrørende det å underordne seg og betale skatt til myndighetene.

Coleman opplyser i artikkelen sin at skattebetaling var en veldig viktig sak da tekstene ble skrevet. Romerbrevet og spenningen angående skattebetaling fant sted i samme tid. Det synes at Coleman tolker Romerne 13:5 som en kontekstuell tekst. Situasjonen i Roma var veldig viktig da Paulus skrev Romerbrevet. I dette tilfellet foretrekker Paulus og Coleman situasjonsbetinget etikk framfor loven. Når det gjelder skattebetaling, er det hva som er godt eller rett å gjøre, som er avgjørende.

Med andre ord kan man tolke Paulus på to måter. Enten: Paulus er opptatt av oppfyllelsen av loven når han formaner den romerske kirken til å betale skatt til myndighetene. Dette fordi apostelen hadde erfaringer fra sin tradisjon om hvordan loven skulle oppfylles. Ettersom han beskriver seg selv som fariseer, var det viktig for ham å oppfylle loven (Filipperne 3:5; Apostlenes gjerninger 23:6; 26:5; Gal.1:14). Ifølge forfatteren av Markusevangeliet var fariseerne svært opptatt av oppfyllelsen av loven (Markus 2:23-24).

⁶⁰ Tellbe 2001, s.187.

⁶¹ Thomas Coleman "Binding Obligations in Romans 13:7 A Semantic Field and Social Context," Tyndale Bulletin 48 (1997): 327.

Eller: Det er mulig å stille spørsmål om Paulus virkelig er opptatt av oppfyllelse av loven. Finnes det tekster i Bibelen som avkrefter loven? Hvordan kan Romerne 6:14 forstås? «Synden skal ikke herske over dere, for dere står ikke under loven, men under nåden.» Paulus problematiserer loven. I denne anledningen viser apostelen leserne sine at de ikke lenger er under loven. Man må også huske at Paulus irettesatte Peter da Peter ville følge jødisk skikk om å ikke spise sammen med hedninger. (Galaterne 2. 11-14.)

2.2.1-iv- Skiller Paulus det hellige fra og det sekulære?

Hvorfor formaner apostelen den romerske kirken til å betale skatt til myndighetene som ikke praktiserer Kristus-troen? Det hevdes at Paulus ikke skiller mellom den hellige og sekulære tjenesten. Til tross for at de romerske myndighetene representerte en hedensk stat, mener Coleman at en ignorering av dem regnes som synd. For Paulus er alle tjenester like verdifulle. Det spiller ingen rolle for ham om staten er hedensk eller ikke. Kirken i Roma ble motivert til å adlyde myndighetene og betale skatt til skatteinnkreverne. Dersom kirken i Roma forsømmer myndighetene, regnes det som synd mot Gud. Coleman mener at Paulus oppfordrer den romerske menigheten til å adlyde myndighetene og å betale skatt, fordi en eventuell neglisjering av myndighetenes krav regnes som synd. Til tross for at myndighetene ikke består av troende, formaner Paulus den romerske kirken til å betale skatt til dem. Den romerske kirken formaner til å betale skatt til myndighetene fordi myndighetene tjener Gud.

Dunn hevder altså at Paulus ikke skiller det hellige fra det sekulære. Han mener at grunnen til dette kan være at Paulus hadde levd hele sitt liv innenfor en religiøs sammenheng hvor det ikke var noe klart skille mellom det sakrale og det sekulære.⁶² Er det slik at Paulus er så vant med at religion og myndighetsutøvelse nesten går ut på det samme, at hans oppfordringer om skatt egentlig ikke er eksplisitte religiøse argumenter?

I Romerne 13:4 og 13:6 beskriver Paulus myndighetene som Guds tjenere og deretter motiverer han den romerske kirken til å betale skatt til skatteinnkreverne. Det synes som at det ikke er forskjell for Paulus å utføre en tjeneste i kontekst av en hedensk stat eller en troende.

Også Tellbe mener at Paulus ikke tenker at hellig og sekulært er to kategorier i denne forbindelse. For Paulus er skatteinnkreverne i et tjenesteoppdrag når de krever inn skatt. Det er

⁶² James D. G. Dunn, Romans 13:1-7 A Charter for Political Quietism? *Ex Auditu* 2 (1986): 67.

derfor apostelen kaller de romerske myndighetene for Guds tjenere og deretter oppfordrer han den romerske kirken til å betale skatt til skatteinnsamlerne.⁶³ Siden Paulus ikke skiller tjenester, omtaler han skatteinnskriverne som Guds tjenere, mener Tellbe. I denne konteksten regner Paulus det hellige og det sekulære for det samme. Paulus sier at myndighetene er i en tjeneste når de samler skatter. Det hevdes at Paulus' formaning til den romerske kirken om å betale skatt til myndighetene må forstås i lys av hans erfaringer fra religiøs sammenheng. Fordi Paulus ikke skiller mellom det hellige og det sekulære, formaner han den romerske kirken å betale skatt (Romerne 13:6-7) til myndighetene, ifølge Tellbe.

For Paulus er alle oppdrag like viktige. Det finnes ikke noe oppdrag som er mindre verdig enn andre. Fordi Paulus er skriftlærd, skiller han ikke det å gi tiende fra det å betale skatt til myndighetene. Det står i Bibelen at tiende tilhører Gud (3. Mosebok 27:30-33; 5. Mosebok 26:12-13). Grunnen til at Paulus formaner den romerske kirken å betale skatt til myndighetene forstås kanskje i lys av Paulus' tenkning om det å gi tiende til fellesskapet.

Finnes det noen sammenheng mellom Romerne 13:1-7 og Jesu lære når det gjelder skattebetaling? Hva så med Jesu egne ord om skattebetaling? « Da sa han til dem : så gi keiseren det som tilhører keiseren, og Gud det som tilhører Gud » ifølge Lukas-evangeliet (20 :25). Paulus' formaninger til den romerske kirken kan kanskje forstås i lys av Jesu syn på skattebetaling. Ut fra det er det klart at Jesus ikke frarår å betale skatt til keiseren. Dette kan kanskje også ha vært med i Paulus' vurdering angående skattebetaling til myndighetene. Det er mulig å tenke seg at Jesus ikke skiller mellom det hellige og det sekulære når det gjelder akkurat dette.

På den andre siden kan det argumenteres for at Jesus skiller mellom det hellige og sekulære. Hva mener Jesus egentlig når han sier at gi keiseren det som tilhører ham, og Gud det som tilhører til Gud? Kan det tolkes slik at skatter er det sekulære som gis til myndighetene, mens tiende regnes som det hellige som gis til tempelet?

⁶³ Tellbe, 2001.

2.2.1-v- Er det noen sammenheng mellom skattebetaling og religiøs identitet?

Finnes noe forhold mellom skattebetaling og religiøs selvforståelse? Hva er forholdet mellom jødedommen og Kristus-troen? Hvor begynte de Jesus-troende å sette sin egen tro ut i praksis? Hva slags erfaring har jødene med skattebetaling?

Dunn peker på at det finnes et forhold mellom det å tro på Jesus og jødedom. Han mener at Jesus-troen begynte i synagogen, og de første misjonærene var også jøder. Dessuten henviser Dunn til at jødene har sendt tempelskatt til Jerusalem.⁶⁴ Jødene hadde erfaring med skattebetaling fordi de sendte skatt til hjemlandet sitt. Hvorfor oppfordrer Paulus den romerske kirken til å betale skatt til myndighetene? Hva er Paulus opptatt av i dette tilfellet? Har skattebetaling til myndighetene noe å gjøre med de Jesus-troendes identitet? Paulus' formaning til den romerske kirken om å betale skatt til myndighetene må forstås i lys av den Jesus-troen identitet. Det er derfor Paulus oppfordrer den romerske kirken til å betale skatt til myndighetene slik at de skaper sin egen selvforståelse. Det å betale skatt (være seg til Roma eller Jerusalem) innebærer identiteter.

Tellbe hevder at tempelskattebetalingen viser den jødiske trossamfunnsidentiteten.⁶⁵ Innsending av tempelskatt til Jerusalem var et bevis på at man nå praktiserte jødedom. Skattebetaling har altså noe å gjøre med identitet. Likesom tempelskattebetalingen viser jødernes identitet, så blir det for de Jesus-troende et identitetsmerke å betale skatt til myndighetene.⁶⁶ Tempelskatt bekrefter at en er jøde. På samme måte «identifiseres» man, at man er Jesus-troende, ved å betale skatt til myndighetene. Enkelte kommentatorer hevder veldig tydelig at det å sende tempelskatt og det å betale skatt til myndighetene peker på religiøs identitet.

Coleman skriver ikke noe om forholdet mellom den jødiske selvforståelse og skattebetaling. Derimot går han grundig inn på skattebetaling til myndighetene.⁶⁷ Det synes som at Coleman ikke tror at det å betale skatt (enten det er tempelskatt eller skatt som betales til myndighetene) har noe med identitet å gjøre.

⁶⁴ James D.G. Dunn, "Romans 13:1-7 A Charter for Political Quietism?" *Ex Auditu* 2 (1986):56.

⁶⁵ Tellbe 2001, s.181.

⁶⁶ Ibid, 188.

⁶⁷ Thomas Coleman, "Binding Obligations in Romans 13:7 : A Semantic Field and Social Context," *Tyndale Bulletin* 48 (1997):307

For Coleman finnes det ikke sammenheng mellom betaling av skatt og trosidentiteter. Kanskje kan det ligge i perikopen (Romerne 13:1-7) noe implisitt om at likesom jødene betaler til Jerusalem så betaler de Jesus-troende til Roma?

Det synes som at skattebetalingen uttrykker de Jesus-troendes selvforståelse nettopp fordi den romerske kirken er i en overgangssituasjon. Derfor mener Dunn at Paulus tar hensyn til konteksten til den unge menigheten. «Paul is attempting in this letter to spell out the social and political reality of the newly redefined people of God».⁶⁸ Apostelen beskriver i Romerbrevet den romerske kirken som nyetablert. I Romerbrevet blir det pekt på hvordan den romerske kirken forholder seg til dagsorden i imperiet. Rett og slett har Paulus skrevet Romerbrevet til den unge menigheten om det sosiale og politiske faktum under Neros regjering. Paulus' formaning til den romerske kirken om å betale skatter til myndighetene kan forstås i lys av kirken som er i en selvrealiseringssituasjon.

2.2.1-vi- Har Paulus' skatteformaning til den romerske kirken noe å gjøre med misjonsarbeid?

Hva var Paulus opptatt av når det gjaldt Romerriket? Hvorfor gir Paulus råd til den romerske kirken om å betale skatt til myndighetene? Hva er hensikten til Paulus når han formaner de Jesus-troende i Roma om å adlyde myndighetene og betale skatter? Hvilken folkegruppe representerer Paulus egentlig?

Forskere som Dunn, kommenterer at Paulus' formål er å utføre misjonsarbeid i Roma. Han henviser til Romerne 1:5 som sier at Paulus vil forkynne evangeliet i Roma.⁶⁹ Paulus vil proklamere den gode nyheten i imperiet. Han rett og slett ønsker å oppfylle sitt kall i Romerriket. Dunn kommenterer også at Paulus har en missiologisk agenda i Roma.⁷⁰ Paulus formaner den romerske kirken til å betale skatter til myndighetene slik at han frimodig kan proklamere evangeliet i imperiets midte. Paulus' tjeneste er drevet av dette formålet: å forkynne evangeliet blant hedningene. Siden Paulus er opptatt av å proklamere Jesu budskap i Roma, motiverer han den romerske menigheten til å betale skatt til myndighetene.

⁶⁸ James D. G. Dunn, "Romans 13:1-7 A Charter for Political Quietism?" *Ex Auditu* 2 (1986):56.

⁶⁹ Ibid, 66.

⁷⁰ Dunn 1988, s. liv-lviii.

Dessuten understreker Jewett tydelig at Paulus' oppfordring om å betale skatt til myndighetene forstås i lys av misjonsoppdraget. Skattebetalingen til myndighetene er veldig viktig for Paulus slik at misjonsarbeidet ikke trues.⁷¹ Siden Paulus' ønske var å forkynne evangeliet i imperiet i ro og fred, ville han at den romerske kirken skulle betale skatter til myndighetene. Dersom de Jesus-troende ikke betalte skatter til myndighetene, ville det bli en utfordring for apostelen å proklamere budskapet om Jesus Kristus. Det hevdes at Paulus har et misjonsoppdrag i Roma, og videre at han har tatt et initiativ til å kontakte jøder i Roma.⁷² Misjonsarbeid har motivert Paulus til å ha fellesskap med jødene som bodde i Roma. Paulus' motiver for kontaktene i Roma må forstås i lys av hans mål for misjonsarbeidet.

Lukas skriver hvordan Paulus har fullført misjonsoppdraget sitt i Roma ifølge Apostlenes gjerninger. « To hele år levde Paulus i huset han hadde leid seg inn i, og han tok imot alle som kom til ham. Uhindret og med stor frimodighet forkynnte han Guds rike og underviste om Herren Jesus Kristus (Apg. 28:30-31). I to år var altså Paulus i Roma. Det hevdes fra flere kommentatorer at Paulus formante den romerske kirken til å betale skatt til myndighetene slik at misjonsoppdraget kunne fullføres. I denne konteksten kan det tolkes eksplisitt at Paulus er apostel for hedningene.

Ifølge Tellbe har Paulus en forpliktelse til å løse de religiøse og sosiale spørsmålene som er blitt stilt, siden han er en apostel for hedningene.⁷³ Ettersom Paulus er blitt sendt til folk som ikke er jøder, måtte han drøfte både religion og samfunnsmessige problemstillinger. I den anledning understreker Tellbe at Paulus har ansvar for å gi svar på aktuelle samfunnsspørsmål.

Siden Paulus ønsket å formidle evangeliet i Roma, formaner han den romerske kirken til å betale skatt til myndighetene. I dette tilfellet bygger skattebetalingen bro for misjonsarbeid. Er det, i motsetning til Dunn, Jewett og Tellbe, mulig å mene at Paulus bare er sendt til hedningene? Var Paulus kun apostel for hedningene og ikke for jødene? Hvordan kan det forstås når Paulus beskriver seg selv som en apostel som er opptatt av å formidle evangeliet til både jøder og grekere? « Enda jeg er fri og ikke underlagt noen, har jeg gjort meg til tjener for alle, så jeg kan vinne så mange som mulig. For jøder har jeg vært som en jøde, for å vinne dem,

⁷¹ Jewett 2007, s.766.

⁷² Philip H. Towner, "Romans 13:1-7 and Paul's Missiological Perspective: A Call to Political Quietism or Transformation?" in *Romans and the People of God* (ed. Sven K. Soderlund and N.T. Wright; Grand Rapids: Eerdmans, 1999): 151.

⁷³ Tellbe 2001, s.162.

enda jeg selv ikke er under loven.» (1. Korinterne 9:19-20.) Her understreker Paulus at han er sendt også til jødene. Paulus hevder altså at han er apostel både for jøder og grekere (hedningene). Når det gjelder Paulus' misjonsarbeid, er det ikke så enkelt å bevise at han bare er sendt til hedningene.

På den annen side sier ikke Coleman noe om misjon når det gjelder Romerne 13:1-7-, verken for hedninger eller jøder. Han knytter ikke perikopen til misjonsarbeid. Når det gjelder Paulus' formaninger til den romerske kirken om å betale skatt til myndighetene, nevner ikke Coleman noe om misjonsarbeid. For ham har ikke skattebetaling til myndighetene noe å gjøre med proklamering av evangeliet. Han nevner i alle fall ikke noe om misjonsarbeid i sammenheng med perikopen av Romerne 13:1-7. Derfor mener Coleman at paranesen bør forstås i lys av Paulus' formaningspråkbruk og kampen mot skatteinnkreverne i Neros regjeringstid. Coleman er opptatt av språket som brukes i Romerbrevet 13:1-7 og spenningen som fant sted da Nero satt ved makten. Ifølge Coleman finnes det altså ikke noen sammenheng mellom misjonsoppdrag og skattebetaling.

2.3 Hva med å tolke Romerne 13:1-7 i lys av ironi?

2.3.1- Var retorikk-læren populær i Paulus' samtid?

Hva slags talekunst var kjent i begynnelsen av det første århundret i det romerske imperium? Preget talekunsten skolesystemet i antikken? Hva er retorikk egentlig?

Aristoteles (384 -322 f. Kr) definerer retorikk slik: "Rhetoric may be defined as the faculty of observing in a given case the available means of persuasion".⁷⁴ Retorikk er talens kunst for å overbevise om et tema. Det har vært populært å bruke retorikk for å overtale om en gitt sak i den vestlige delen av verden.

Kennedy George skriver at retorikk- og grammatikkskole fantes i alle byer i antikken.⁷⁵ I den hellenistiske tiden var språk- og retorikkskole tilgjengelig for mange. Kanskje var Paulus preget av samtiden når det gjaldt dette?

⁷⁴ Alder 1990, s. 595.

⁷⁵ Kennedy, 2011, s.81.

Følger Paulus helt bestemte retoriske spor som man finner i retoriske håndbøker fra antikken? Det hevdes at spor av retorikk finnes i 1. Korinterbrev. Når det gjelder 1. Korinterbrev, hevder Witherington at «Rhetoric gave Paul a means to relate to and impress his Corinthian audience».⁷⁶ Han mener altså at Paulus har brukt retorikk i 1. Korinterbrev. Fredrick Long mener at det er også mulig å se retoriske elementer i 2. Korinterbrev.⁷⁷ Det finnes retorisk tilnærming i 2. Korinterbrev.

Hva er kjennetegnene for tekster som tolkes med retorisk-strategi? Finnes det noen spor av retorikk i Romerbrevet? Forskeren Thomas Tobin hevder at det finnes mange utsagn som kan karakteriseres som retorikk i Romerbrevet. Ifølge han må Romerbrevet tolkes i lys av retoriske teorier fordi brevet har kjennetegn på retoriske tekster. Eksempelvis stiller Paulus retoriske spørsmål i Romerbrevet 4:1: «Hva skal vi da si om Abraham, vår jordiske stamfar?» Drøftingen i Romerbrevet er ofte adressert til en imaginær motstander.⁷⁸ Siden Romerbrevet stiller retorikkspørsmål og er adressert til en imaginær samtalepartner i perikopen Romerne 13:1-7, kan man tolke i lys av retorisk strategi.

2.3.2 – Bør Romerne 13:1-7 tolkes ironisk?

Et av mange retoriske grep er ironi. Bruker Paulus ironi når det gjelder Romerbrevet 13:1-7? Når Paulus roser myndighetene, mener han da det motsatte? Noen forskere hevder at Paulus' formaninger i Romerbrevet 13:1-7 bør tolkes i lys av ironisk tilnærming. Med andre ord problematiserer noen forskere en tradisjonell bokstavelig tolkning av Romerbrevet. De mener at 13:1-7 må tolkes ironisk, fordi konteksten som brevet er skrevet i, ikke speiler tekstene som står i perikopen.

Forskere som T.L Carter og Neil Elliot anbefaler at perikopen av Romerbrevet 13:1-7 bør tolkes ironisk. Disse analytikerne hevder at brevet ble skrevet i en situasjon hvor Nero mishandlet folket. De understreker at det er vanskelig å forstå 13:1-7 som formaner den romerske kirken til å adlyde myndighetene, fordi keiseren som hersket i det romerske imperiet i Paulus samtid, var diktator som ikke fortjente respekt eller adlydelse fra folket.

⁷⁶ Witherington 1995, s.45.

⁷⁷ Long 2004, s.145.

⁷⁸ Tobin 2004, s.93.

Derfor mener de at det er problematisk å forstå Paulus dit at han formaner menigheten til å adlyde myndighetene. Disse analytikerne hevder at Paulus har skrevet Romerbrevet i en utfordrende kontekst hvor de som brevet er adressert til, opplevde lidelse fra myndighetene. De understreker at konteksten hvor Romerne ble skrevet i, ikke er i samsvar med tekstene i 13:1-7.

Ville virkelig adressatene av Romerbrevet ha tenkt at Nero var Guds tjener? Det å kjempe imot myndighetene, blir det å stå imot det som Gud har gitt makt? Er myndighetene innsatt av Gud for å gjøre det gode? Hvilken keiser satt på makten da Romerbrevet ble skrevet? For å tolke Romerne 13:1-7 som ironi, er det da viktig å vurdere Neros regjering? Oppførte Nero seg godt eller dårlig overfor sitt folk?

Som nevnt i del 2.2.1-i var det Nero som satt på makten i det Paulus utarbeidet Romerbrevet. Flere forskere hevder at Romerne ble skrevet i 50 årene e.Kr, og Nero kom til makten i år 54 e.Kr. Nero var Paulus' samtids keiser.

Det finnes stridende meninger angående Neros administrasjon. Noen forskere mener at Nero var en grusom keiser, mens andre kommentatorer insisterer på at Nero ikke oppførte seg som en diktator i de første fem årene.

Forskere som Neil Elliot og T.L Carter mener at Nero har behandlet folket sitt på en grusom måte. De understreker at mottakeren av Romerbrevet har opplevd Nero som en umenneskelig keiser. Det er derfor de slår fast at 13:1-7 må tolkes som en ironiske tekster. Med andre ord mener disse forskerne at tekstene i Romerne 13:1-7 ikke er i samsvar med Neros administrasjon. Siden Nero har behandlet sitt folk på en forferdelig måte, speiler ikke perikopen av Romerne 13:1-7 Neros regjering. T.L Carter hevder at språket som Paulus bruker i Romerbrevet måtte ha blitt forstått av mottakerne som ironi.⁷⁹ En del forskerne mener at perikopen av Romerne 13:1-7 ikke er i samsvar med situasjonen som brevet ble skrevet i, og at man derfor må tolke perikopen ironisk.

⁷⁹ T.L. Carter, "The Irony of Romans 13", *Novum Testamentum* 48 (2004):226.

Carter hevder at dersom en tekst ikke beskriver konteksten teksten er skrevet i, tolkes teksten motsatt av hva som står bokstavelig.⁸⁰ Det er viktig at både teksten og situasjonen omkring teksten må beskrive hverandre.

Carter understreker at Paulus har skrevet Romerne 13:1-7 i lys av Quintilian-retorikk (Quintilian-tolkning er at en gitt tekst tolkes motsatt av hva som står skrevet bokstavelig). ”According to Quintilian, the use of irony involves saying the opposite of what one means, so that the meaning conflicts with the language adopted”.⁸¹ Carter hevder at Quintilians tilnærming hjelper oss til å forstå at ironi var en kulturell hensiktsmessig måte for Paulus å kommunisere med sine mottakere. Vi kan anta at Paulus’ adressat har kjennskap til Quintilian-retorikk. De Jesus-troende som bodde i Roma i Paulus’ samtid, forsto godt den ironiske teknikken som gikk ut på å prise i stedet for å kritisere.⁸² Det er derfor Paulus har brukt Quintilian-retorikk slik at mottakeren av Romerbrevet tolket perikopen motsatt av hva som står bokstavelig.

På den annen side er det viktig å finne ut i hva slags kontekst Paulus skrev Romerbrevet. Hvordan var Neros administrasjon? Hvordan opplevde romerske innbyggere Nero? Suetonius skriver at Nero hadde forfulgt de Jesus-troende da han satt på makten (Nero 16.2). Det hevdes at Nero torturerte og drepte Jesus-troende på en forferdelig måte.

Carter skriver at myndighetene som Paulus formaner å adlyde, gjorde forferdelig handlinger mot kirken.⁸³ Ja, keiseren, som satt med makten, hadde behandlet de Jesus-troende grusomt. Det er derfor Paulus’ oppfordring om å ikke frykte myndighetene kan ha et element av tragisk ironi.⁸⁴ Paulus’ formaning til den romerske kirken om å adlyde myndighetene, er katastrofal, fordi de Jesus-troende ble forfulgt av myndighetene på en umenneskelig måte.

De Jesus-troende ble spesielt forfulgt i år 64. e.Kr, av Nero (Nero 16.2). Når det gjelder Romerne 13:1-7, er forskerne kommet til konsensus at det ble skrevet på midten av 50-årene e.Kr.

⁸⁰ Ibid, 209.

⁸¹ Ibid, 213.

⁸² Ibid, 213.

⁸³ T.L. Carter, “The Irony of Romans 13”, *Novum Testamentum* 48 (2004): 210.

⁸⁴ Ibid, 210.

Som det ble nevnt i del 2.2.1-i har Nero pålagt på alle romerske innbyggere å betale direkte skatt. Keiseren tvang alle innbyggerne til å betale den direkteskatten som måtte betales av ikke-borgere. Vanligvis skulle tributtskatten betales av folk som var underordnet.

Et annet poeng som støtter en ironisk tilnærming, er at Nero kom til makten i en spenningstid hvor Claudius hadde utvist jødene fra Roma. Det er naturlig at denne tiden var preget av redsel og bekymring for folk som ikke hadde romerske borgerskap (spesielt jødene). Kanskje Paulus oppfordret den romerske kirken til å adlyde, slik at de Jesus-troende ikke ble utsatt for forfølgelse i Neros regjeringstid. Siden konteksten og perikopen ikke er i samsvar, kan disse tekstene tolkes ironisk. T.L Carter mener at Romerne 13:1-7 bør tolkes ironisk, fordi myndighetene bare eksisterer på den nåværende jorden i motsetning i den kommende verdenen. Han understreker at Paulus formante den romerske kirken fordi myndighetene som regjerte, ikke skulle være en langvarig ordning.⁸⁵ I den anledning vurderer Paulus myndighetene som fiender. Paulus er opptatt av Guds rike som varer i evighet.

Carter kommenterer også at skatteinnsamlerne i Paulus' samtid ikke fortjener å bli kalt Guds tjenere. Men Paulus bruker et kultisk begrep i perikopen av Romerne 13:1-7 slik at paranesen tolkes som retorikk.⁸⁶ Det å bruke et religiøst språk for å beskrive myndighetene i Romerbrevet 13:1-7, gjør at den romerske kirken ville tolke perikopen ironisk fordi myndighetene ikke fortjente å bli kalt Guds tjenere. Noen forskere hevder at grunnen til Paulus' bruk av et kultisk språk er at han ikke skiller det hellige fra det sekulære. Paulus' bruk av et religiøst begrep knyttes til hans bakgrunn. Som det ble nevnt i del 2.2.1-iv, skiller ikke Paulus det sekulære fra det hellige.⁸⁷ For det første var han fariseer. Ifølge Apostelgjerningene ble Paulus beskrevet som en fariseer « Brødre, jeg er selv fariseer og sønn av fariseere » (23 :6). For det andre forkynte han evangeliet etter Damaskus-opplevelsen. Etter den åpenbaringen ble han noen dager hos disiplene i Damaskus. Deretter forkynte Paulus om Jesus i synagogene ifølge Apostelgjerningene (9:20). Han skiller ikke det kultiske fra det som er allment.

Det er også avgjørende å kjenne til hvordan Nero behandlet sitt folk, før man tolker Romerne 13:1-7. Noen forskere hevder at Nero ikke var en diktator da han kom til makten. Som det ble

⁸⁵ Ibid, 220.

⁸⁶ Ibid, 225.

⁸⁷ James D. G. Dunn, Romans 13:1-7 A Charter for Political Quitism? *Ex Auditu* 2(1986):67.

nevnt i del (2.2.1-i) prøvde Nero, på samme måte som Augustus å avskaffe eller reformere skatten (Tacitus Ann.13.50.1). Nero hadde positive tanker for folke, kan man få inntrykk av.

Derfor viderefører Dunn Suetonius' rapport om Neros erklæring om å følge i fotsporene til Augustus om å vise kjærlighet til folket.⁸⁸ Dessuten tok Nero imot jødene som ble utvist av forgjengeren sin, nemlig Claudius. Demed er det vanskelig å konkludere med at Nero var diktator i de første fem årene han satt med makten. De første fem årene kalles «gullår» i Neros administrasjon (Suetonius, Nero, s.10). Dette taler for at man ikke bør tolke perikopen av Romerbrevet 13:1-7 som ironi. Med andre ord speiler Romerne 13:1-7 Neros første fem «gullår». I denne perioden tok Nero imot jødene som ble utvist av hans forgjenger (Tacitus Annales oversatt med Henning Mørland, s.394). (se del 2.2.1-i).

Det finnes forskere som kritiserer Nero for å ha tatt imot jødene som ble utvist av Claudius. Hva var Neros motiv da han tok imot jødene som ble utvist av den tidligere keiseren? Forskere som Elliot, mener at Nero hadde gitt slik tilbakevendingstillatelse fordi han ville vise at han var en velvillig og barmhjertig hersker.⁸⁹ For Elliot var Nero vennlig mot jødene da han kom til makten bare for å få oppmerksomhet som en god hersker. Neros motiv for å ta imot jødene som ble utvist ved Claudius, var ikke for å redde isrealittene, men for å bli en populær keiser.

2.4 – Lest utfra hele brevets sammenheng, bør man da tolke Paulus dithen at han fremmer mot-imperial teologi?

Noen forskere mener at Paulus viser motstand mot det romerske imperiet i perikopen av Romerne 13:1-7. Forskerne som N.T Wright og Stanley Towner hevder at Paulus motsier keiserens imperium i sine argumentasjoner. De understreker at Paulus tar opp temaer som er i strid med keiserens verden.

2.4.1 - Gikk Paulus mot myndighetene i Romerbrevet?

Kritiserte Paulus myndighetene tidligere? Hvorfor kritiserer Paulus det romerske imperiet? Kritiserer Paulus ofte myndighetene? Lest ut fra hele Romerbrevet; fantes det noe strid mellom keiserens imperium og evangeliets budskap? Det hevdes at Paulus var imot det romerske

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ Neil Elliott, "Blasphemed among the nations: Pursing an anti- imperial" "Intertextuality" in Romans" in *As It is Written : Studying Paul's Use of Scriptures* (ed. S. E. Porter and C.D. Stanely E.P; SBLSS 50; Leiden; Brill, (2008):225.

imperiet på grunn av keiserdyrkelsen. I Paulus' samtid ble keiseren dyrket som gud. Forskning viser at keiserkulten var dominerende i det romerske imperiet. Epigrafi og arkeologi bekrefter at keiser-tilbedelse var veldig utbredt i store deler av det romerske imperiet. « The evidence now available, including that from epigraphy and archaeology, appears to show that the cult of Caesar, so far from being one new religion among many in the world, had already by the time of Paul's missionary activity become not only the dominant cult in a large part of the empire, certainly in the parts where Paul was active".⁹⁰ Det finnes bevis for at keiseren ble dyrket som en gud i Paulus' samtid og i det området hvor han var aktiv i tjenesten. Keiser-kulten var faktisk en av de dominerende kultene i det romerske imperiet.

Spenningen mellom keiserens verden og Paulus skyldes budskapet om Kristus Jesus. Siden Paulus tror på en annen konge, nemlig Jesus Kristus, motsier han keiserens imperium.⁹¹ Wright skriver at keiseren praktiserte makten sin gjennom sin guddommelighet. Keiseren utøvde makten sin delvis gjennom religion. Anerkjennelse av keiserdyrkelsen kom til uttrykk på mange måter: «inscription, papyrus, documents, coins, art and architecture, and the like, as they recognized and paid tribute to the ruler as divinized".⁹² Inskripsjon, papyrus, mynter, kunst og arkitektur bekreftet at herskerne ønsket å bli anerkjent som gud og skulle tilbes.

På den annen side hevder Porter at Paulus har en politisk agenda i det romerske imperiet.⁹³ Porter mener at grunnen til at Paulus motsier den romerske keiseren, hvis man ser brevet under ett, er politisk. Har Paulus egentlig noe politisk motiv når han sender Romerbrevet til menigheten i Roma? Finnes det noe bevis for at Paulus har en politisk agenda mot det romerske imperiet? Er ikke Paulus opptatt med misjonsarbeid? Var han leder for noen politiske organisasjoner? Hva driver Paulus med i Middelhavsområdet? Det er åpenbart at Paulus er opptatt av misjonsarbeid etter Damaskus-opplevelsen. Ifølge Apostlegjeringene begynte han å forkynne evangeliet etter åpenbaringen: «Han ble i Damaskus noen dager. Og straks forkynte han om Jesus i synagogene, at han er Guds Sønn» (9:19-20). Etter at Jesus åpenbarte seg for Paulus, gikk Paulus rundt til synagogene og evangeliserte.

⁹⁰ N.T. Wright, Paul's "Gospel and Caesar's Empire," in *Paul and Politics: Ekklesia, Israel, Imperium, Interpretation* (ed. Richard A. Horsly; Harrisburg, PA: Trinity Press International, 2022).155.

⁹¹ Ibid, 181.

⁹² Ibid, 161.

⁹³ Stanely N.Porter, "Paul Confronts Caesar with Good News," in *Empire in the New Testament* (ed. Stanely E. Porter and Cynthia Long Westfall; McMaster Divinity College Press New Testament Study Series 10; Eugene, Oregon: Wipf and Stock, 2011): 166.

Samtidig er det også vanskelig å avkrefte at Paulus ikke var noe engasjert i politikk i det hele tatt. På denne tiden fantes det ikke noe skillelinje mellom politikk og religion. I Paulus' samtid fantes ikke dagens statsvitenskap med institusjoner som arbeidet med politikk og samfunn. På den tiden må man derfor anta at folk som var opptatt av religion, også kunne involvere seg i politikk, fordi politikk og religion uansett handler om mennesker. Derfor kan det hende at noen ganger gikk politiske og religiøse verdier hånd i hånd. Dessuten fantes det ikke organisasjoner som kjempet for menneskerettigheter. Det er derfor Bibelen også er opptatt av utsatte grupper. For eksempel enker, foreldreløse barn og flyktninger (Salme 68:5; Jakob 1:5; Salme 146:9). Jesaja 61 viser også at Gud er opptatt med å frigjøre sitt folk fra undertrykkelsen. Dette budskapet ble oppfylt i Det nye testamentet ved Jesus Kristus. Når Jesus sier at Han er frigjøreren i Lukas evangeliet 4:18-19, bedriver han da religion, eller politikk? I lys av dette kan man hevde at Paulus involverte seg i noen grad i politikk fordi han forsto misjonsarbeid som en helhet.

Paulus' bakgrunn antyder involvering i politikk. Som nevnt tidligere i del 2:2.1-iv, hadde Paulus jødisk bakgrunn som ikke hadde noe skille mellom politikk og religion.⁹⁴ I forbindelse med undertrykkelsen av israelittene var det Gud som initierte frigjørelsen ved åpenbaring til Moses. Det er vanskelig å lage dikotomi mellom de religiøse og sosiale spørsmålene i Det gamle testamentet. I Bibelen står det skrevet at Gud har gitt frihet til sitt folk. Det betyr at Gud griper inn i situasjoner som er vanskelige for sitt eget folk og som roper til Ham for hjelp. « Nå er jeg steget ned for å befri dem fra egypternes hånd. Jeg skal føre dem opp fra dette landet til et godt og vidstrakt land, et land som flyter av melk og honning. (2. Mosebok 3:8). Siden Gud har involvert seg selv i frigjøringen, kan det tolkes i noen tilfeller til at religion og politikk kan gå over i hverandre. Det er derfor det kan argumenteres med at Paulus ikke skiller mellom politikk og religion, på grunn av sin bakgrunn.

Hva skyldes Paulus' strid med det romerske imperiet? Skyldes det noe religiøst, eller er det politisk? Til tross for at Paulus har konvertert til Jesus-troen, har han med seg den religiøse tradisjonen som han vokste opp i. Det er også viktig å understreke at Paulus tolket Det gamle testamentet i forbindelse med utarbeidelsen av brevene sine. I dekalogen står det at det bare er én Gud som tilbes. Israelittene hadde forbud mot å lage avguder slik hedningene gjorde. « Du skal ikke ha andre guder enn meg. Du skal ikke lage deg gudebilder, ingen etterligning av noe

⁹⁴ James D. G. Dunn, "Romans 13:1-7 A Charter for Political Quietism?" *Ex Auditu* 2 (1986):67.

som er oppe i himmelen eller nede på jorden eller i vannet under jorden» (2. Mosebok 20:2). Dette er budskapet som israelittene fikk fra Gud rett etter frigjøringen fra egypterne.

Det finnes også tydelig allusjon mellom Det gamle testamentet og brevene som var skrevet av Paulus. Det er også viktig å legge merke til at Paulus var blitt influert av sin bakgrunn som jøde og av Det gamle testamentet som er en hellig bok også for Jesus-troende.

Ifølge 'Halakah' (den kollektive mengden av jødiske, religiøse lover) er jødene formant til å be (recitere) 'Shema' to ganger i løpet av en dag.⁹⁵ Denne bønningen handler om monoteisme. Engasjerte jøder ber fra 'Shema' både om morgenen og om natten. Gjennom disse bønnene som vektlegger den ene Gud, så distanserer jødene seg selv fra folk som tilber avguder.

Dessuten står det skrevet i Det gamle testamentet tekster som handler om 'Shema' «hør, Israel! Herren vår Gud, Herren er en. Og du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din makt. Disse ordene som jeg byr deg i dag, skal du gjemme i ditt hjerte. Og du skal innprente dem i dine barn. Du skal tale om dem når du sitter i ditt hus, når du går på veien, når du legger deg, og når du står opp» (Mosebok 6:4). Det å bruke 'Shema' i barneoppdragelsen, har bidratt til å styrke monoteismetenkningen i jødedommen. Det å bruke begrepet 'Shema' viser at temaet er kjempeviktig for troende. Det er foreldrenes ansvar å lære barna sine fra 'Shema' når barna legger seg for natten.

'Shema'-tekstene finnes også i Det gamle testamentet. Det står skrevet at Herren er én og at israelittene er formant til alltid å lære barna sine om Herren, alltid (5 Mosebok 6:4-9). Det blir understreket at det finnes bare én Gud, og foreldrene er pliktet til å lære kommende generasjoner om monoteismen. Wright hevder at profeten Jesaja er opptatt av monoteisme, at folkeslagenes guder er avguder, og at de som tilber avgudene, er blitt influert av demoner.⁹⁶ Jesajas teologi og Paulus' teologi har likheter når det gjelder gudsbildet. Jesaja og Paulus hevder at det finnes bare én frelse. Gud er skaperen av hele universet, og de som tilber en annen gud, er påvirket av Satan.

⁹⁵ Barbara 1996 s.432.

⁹⁶ N.T. Wright, "Paul's Gospel and Caesar's Empire," in *Paul and Politics: Ekklesia, Israel, Imperium, Interpretation* (ed. Richard A. Horsley; Harrisburg, PA: Trinity Press International, 2000):181.

Guds folk ble oppfordret til å tilbe bare Gud som hadde tatt dem fra undertrykkelsen. På tiden da frigjørelsen skjedde, var avguddyrkelsen populær blant folkeslagene. Da Gud førte israelittene vekk fra undertrykkelse, tilba hedningene avguder. Derfor talte profetene mot avgudstilbedelse. På denne tiden skapte monoteismetenkningen strid mellom isrealitter og de som tilba avguder. Det er også viktig å understreke at både jødedom og kristendom har samme tenkning når det gjelder avguder, fordi Det gamle testamentet er en hellig bok for både kristendom og jødedom.

Monoteismelæren i både jødedom og i Det gamle testamentet førte til at Paulus sto mot det romerske imperiet. Kulden som Paulus erfarte både som barn og som voksen, gjorde at han sto imot tilbedelse av de fremmede guder. Det er derfor Wright mener at Paulus avviser keiserens kult likesom Jesaja og forfatteren av 5. Mosebok gjør det mot de babyloniske guder.⁹⁷ Paulus motsto avguder akkurat slik tidligere profeter avviste avgudsdyrkelse. Derfor er Paulus mot imperiet. Med andre ord har Paulus skrevet Romerbrevet i lys av keiserkulten som var godkjent i det romerske imperiet.

Grunnen til at Paulus sto imot imperiet, skyldes Jesus Kristus som er den eneste frelser. For Paulus er Jesus Kristus Guds Sønn som har gjort alle folkeslag fri fra synd. Det å tro på Jesus som Guds sønn som ble inkarnert for å frelse alle folkeslagene, førte til at Paulus sto imot fremmede guder. Det er bare Jesus Kristus som fortjener dyrkelsen.⁹⁸ Siden Paulus tror at Jesus er Guds Sønn som kom fra Himmelen til Jorda til å frelse alle mennesker, motsier han dyrkelsen av keiseren som er et menneske fra Jorda. Richard Horsley hevder også at i Filipperne (2:9; 3:19-21) blir Jesus Kristus løftet langt over keiserens navn og ære, Jesus blir gitt et navn fremfor alle navn.⁹⁹ Når Paulus skriver at navnet til Jesus er over alle navn, tolker Horsley det til at Paulus sto imot keiseren som styrte det romerske imperiet. Til tross for at keiserens navn var kjempepopulært i det romerske imperiet, erstattet Paulus, i Filipperne 2:9, keiseren med Jesu navn.

Dessuten finnes det et alternativt imperium for Paulus, nemlig Jesu kommende verden. Akkurat som keiseren er opptatt av det romerske imperiet, er Paulus opptatt av Jesus-imperiet.¹⁰⁰

⁹⁷ T.L. Carter, "The Irony of Romans 13", *Novum Testamentum* 48 (2004):165.

⁹⁸ Horsley 2004, s.4.

⁹⁹ N.T. Wright, "Paul's Gospel and Caesars Empire," in *Paul and Politics: Ekklesia, Israel, Imperium, Interpretation* (ed. Richard A. Horsley; Harrisburg, PA: Trinity Press International, 2000):182.

¹⁰⁰ Ibid, 182.

Keiseren hører til den nåværende verden i motsetning til Jesu kommende verden. Det er derfor Scot McKnight og Joseph Modica insisterer på at Paulus var imot imperiet når han skriver i Filipperne 3:20 om å være borgerskap i himmelen.¹⁰¹ Paulus' argument om å vurdere himmelen som sitt hjemland tolkes som strid mot det nåværende imperium. Det å argumentere for et alternativt sted å være, kan tolkes som en strid mellom Paulus og det romerske imperiet.

Vedrørende Paulus' motstand imot det romerske imperiet legger Richard Horsely også vekt på at i brevene som er skrevet av Paulus, viser han at Kristus Jesus og evangeliets budskap står imot keiseren og det romerske imperiets orden.¹⁰² Brever som Paulus har skrevet om Jesus og hans fresegjerninger, strider imot keiserens imperium og hans administrasjon.

Det er derfor viktig å understreke at, når man leser hele Romerbrevet, ser man at Paulus noen ganger motsier myndighetene. Dermed er Paulus ikke en naiv tilhenger av myndighetene når han i 13:1-7 formaner den romerske kirken til å adlyde myndighetene. Richard Horsley hevder at Paulus bestrider keiserens orden mer enn jødene lover.¹⁰³ Paulus kritiserer altså mer det romerske imperiet enn jødene tradisjon.

Hvorfor godkjenner ikke Paulus det romerske imperiet? Nevner Paulus eksplisitt hvem han strider imot? Det er ikke lett å se konkret hva Paulus hadde imot keiserens imperium. Det går an å argumentere for Paulus at han avviser keiserens imperium på en skjult måte. Når han kaller seg selv Kristi tjener kan det være provoserende for keiseren. I prologen til Romerbrevet starter Paulus med å prise Jesus «Paulus, Jesu Kristi tjener, kalt til apostel, utskilt for Guds evangelium» (Romerbrevet 13:1). Det å prise Jesus som keiser, kan oppleves som en provokasjon mot keiseren. Med andre ord: Paulus erkjenner ikke keiseren når han snakker om en annen keiser.

Grunnen til at Paulus sto imot imperiet skyldtes at det ikke fantes noe diakotomi mellom religion og politikk i antikken.

¹⁰¹ Michael F. Bird, "One who will arise to rule over the nations: Paul's Letter to the Romans and the Roman Empire," in *Jesus is Lord-Caesar is not: Evaluating Empire in New Testament Studies* (ed. Scot McKnight and Joseph B. Modica; Downers Grove, Illinois: IVP Academic, 2013):57.

¹⁰² Horsley, s.2004, s.4.

¹⁰³ Ibid,4.

2.5 Bør Romerne 13:1-7 tolkes i lys av den gresk-romerske og den jødiske forståelsen av å adlyde herskerne?

Forskere som R.L Parrott skriver at 13:1-7 ligner den forståelsen man hadde av myndighetene i den gresk-romerske og den jødiske verdenen. Han skriver at 13:1-7 har noen likhetspunkter med greske og romerske filosofer som Seneca, Epictetus og Plutarch.

James Harrison mener at Romerne 13:1-7 har en tekstdialog som ligner filosofene Dio Chryostom og Musonius Rufus.¹⁰⁴ Dessuten hevder Bruno Blumenfeld at Romerne 13:1-7 har noen likheter med hellenistiskeke Pythagoras-filosofer.¹⁰⁵ Romerne 13:1-7 ble skrevet i en kontekst som var preget av datidens filosofer som Ps. -Ecphantus, Diotogenes og Sthenidas.

Når det gjelder den jødiske forståelse av å adlyde herskerne, skriver James Harrison at andre tempeltidens jødedom viser rollene som hedningkeisere hadde, og som kan forklare grunnen til Paulus' formaning om å adlyde myndighetene i Romerne 13:1-7.¹⁰⁶

2.5.1 - Perspektiver av Seneca, Epicitetus angående herskerne

Hva er oppgavene til keiserne ifølge filosofene? R.L Parrott hevder at Romerne 13:1-7 har forhold som kan spores til en hellenestisk forståelse av herskerne. Ifølge Seneca De Clementia er konger blitt utvalgt av gud for å tjene menneskeheten på vegne av ham.¹⁰⁷ Det er gud som setter konger over folket sitt slik at de kan sørge for hans vilje. En konge skal representere gud på Jorda og utføre tjenester for ham.

James Harrison skriver at filosofer som Seneca viser viktigheten av etikk for keiserne. Men Seneca mener at konstitusjonen ikke er så viktig for keiserne når det gjelder utøvelse av makten, fordi det er gud som utvelger dem.¹⁰⁸ Siden keiserne får makt av gud, er det veldig viktig for dem å ha dydsverdier.

¹⁰⁴ Harrison 2011, s.275.

¹⁰⁵ Blumenfeld 2011, s.273.

¹⁰⁶ Harrison 2011, s.302.

¹⁰⁷ Harrison 2011, s.293.

¹⁰⁸ Ibid, s.293.

Seneca har skrevet om 'De Beneficiis' som understreker viktigheten av etikk i politisk ledelse. Denne filosofen har skrevet mye om de sosiale relasjoner og gode gjerninger.¹⁰⁹ For Seneca er det viktig at keiserne viser barmhjertighet når de sitter på makten. Det hevdes også at Senecas råd har bidratt positivt når det gjelder de første fem årene av Neros regjeringstid. « The Golden Five years of Nero's reign » (Senecas skrift i engelsk oversettelse av Thomas H. Corcoran, s.9). Denne tiden er kjent som en tid da det romerske imperiet hadde det beste styret i sin historie. Da Nero kom til makten, fikk han gode råd fra sin tids filosof, nemlig Seneca. Det er Senecas råd som hjalp Nero å lede det romerske imperiet i de første fem årene.

Spørsmålet er da hvorfor undervurderer Seneca viktigheten av konstitusjoner når det gjelder politisk ledelse? Dersom et land ikke har konstitusjon, blir det da ikke lovløshet og anarki? Hvis det er anarki, blir keiseren maktesløs fordi hvem som helst kan gjøre hva som helst.

I tillegg til undervurderingen av betydningen av konstitusjoner for ledelse, så fikk Seneca også kritikk på grunn av Neros mørkeste sider i løpet av de første fem gullårene. Denne «gullalderen» i Neros regjeringstid hadde også en svart flekk. Det var i denne tiden at han ble anklaget for å ha drept sin egen stebror (Senecas skrift i engelsk oversattelse av Thomas H. Corcoran, s.9). I dette tilfellet er det mulig å stille spørsmål når det gjelder Senecas råd. Søkte ikke Nero råd fra Seneca angående denne saken? Eller var det Seneca som ga råd slik at Nero kunne drepe sin egen stebror? Det er ikke lett å vite hvorfor Nero gjorde dette? Kanskje har ikke Nero drept sin stebror i det hele tatt?

Når det gjelder Senecas filosofi om de ideelle herskere og Romerne 13:1-7 så finnes der likhet angående utvelgelsen av keiserne ved gud for å utføre tjenester på vegne av ham. Paulus skriver i 13:1 at «for det er ikke øvrighet uten av Gud, men de som finnes, er innsatt av Gud (Romerne 13:1). Det er Gud som salver keiserne. Det er Gud som er kilde til makten. I tillegg står det i Romerbrevet 13:4 og 6 at keiserne tjener Gud. I denne konteksten skriver Paulus at myndighetene er i tjeneste både når de bærer sverd og når de samler skatter. Seneca sier at gud gir myndighetene makt slik at de kan gjøre tjeneste på vegne av ham. Man kan stille spørsmål om hvordan det å bære sverd regnes som en tjeneste for Gud.

¹⁰⁹ Inwood 2005, s.66-67.

På den annen siden finnes det noen forskjeller mellom Paulus' forståelse av myndighetene og Senecas forståelse. Seneca krever etikk fra keiserne, mens Paulus krever etikk fra de som er underordnet. Paulus skriver at «derfor er det nødvendig å underordne seg, ikke bare av frykt for straffen, men også for samvittighetens skyld» (Romerne 13:5). Paulus legger vekt på etikk når han formaner den romerske menigheten til å adlyde for samvittighetens skyld. I denne konteksten stiller ikke Paulus noe krav til herskerne, men bare til folk som det blir hersket over. Epictetus har også samme forståelse som Seneca når det gjelder å legge etikk-krav på myndighetene.¹¹⁰ De mener at etikken er viktig for å styre et land. Epictetus kritiserer Augustus angående Pax Romana på grunn av manglende etikk.¹¹¹ Det var kanskje mer måten denne freden ble skapt på, enn at det ble fred.

I tillegg til etikk er Epictetus også opptatt av visdom når det gjelder politisk ledelse. Finnes det noe forhold mellom Paulus' forståelse av herskerne og Epictetus? Paulus mener at myndighetene er innsatt av Gud slik at de kan tjene Ham.

I motsetning til Epictetus er Paulus ikke opptatt av filosofi og etikk når det gjelder myndighetene. Paulus har ikke skrevet at myndighetene trenger visdom for å lede folket. Faktisk er Paulus imot menneskers visdom. «Hvor er en vismann? Hvor er en skriftlærd? Hvor er en forsker i denne verden? Har ikke Gud gjort verdens visdom til dårskap?» (1 Korinter 1:20). Paulus problematiserer denne verdens visdom, dermed problematiserer han indirekte keiserens visdom til å lede et rike. Derfor er det kanskje kontroversielt å tolke Romerne 13:1-7 i lys av Epictetus' filosofi av de ideelle herskerne, for Paulus er det Jesus Kristus som er den ideelle keiseren.

2.5.2 – Hvilke synspunkter hadde Pythagoras politiske analytikere som Plutarch og Musonius Rufus om de ideelle keiserne?

Finnes det noen forhold mellom 13:1-7 og de gresk-romerske filosofene? Hvordan kan det forstås når Paulus hevder i 13:1-7 at man må adlyde myndighetene? Hva sier Paulus om samtidens filosofers tanker om ideelle keisere? Finnes det noen sammenheng mellom Paulus'

¹¹⁰ Harrison 2011, s.278.

¹¹¹ Ibid, s.278.

oppfordring til den romerske kirken om å adlyde myndighetene og Plutarchs argumentasjoner når det gjelder politisk ledelse?

I Romerne 13:1-7 formaner Paulus den romerske menigheten til å adlyde myndighetene. Men, Plutarch hevder at de ideelle keiserne er redde (bekymret) for folket sitt, mens tyranner (diktatorer) er livredde for de som er underordnet. « The ideal king fears for his subjects, whereas the tyrant lives in fears for his subjects”.¹¹² Når det gjelder forholdet mellom herskere og de som blir undertrykt, legger Paulus krav på de som er underordnet.

Perikopen av Romerne 13:1-7 kan reise spørsmål hvorfor Paulus bare formaner folk som er underordnet, til å adlyde myndighetene. Hvorfor har ikke Paulus skrevet om de ideelle keiserne i brevene sine? Dersom Paulus satte krav til de ideelle keiserne, ville kanskje jødene blitt utsatt for forfølgelse? Dette kan være grunnen til at Paulus ikke brukte hele læren, som filosofene sto for, angående forholdet mellom myndighetene og folket. Dessuten adresserer kanskje Paulus brevet til menighetene, og ikke til myndighetene.

I motsetning til Paulus hevder Plutarch og Musonius Rufus at filosofi hjelper keiserne til å forberede seg til ledelse.¹¹³ Pytagoras-filosofene understreker at konger bør lære filosofi. Filosofien former evnen til å lede en stat. Dersom keiserne har visdom, kan de vurdere logisk når det gjelder rettferdighet. Jo mer keiserne har filosofisk tenkning under huden, desto mer løser de utfordringer.

Viktigheten av visdom blir bekreftet i Det gamle testamentet. Etter at Salomo ble innsatt av Gud for å bli konge over israelittene, ba han Gud om å gi ham visdom slik at han kunne skille mellom godt og vondt. « Så gi da din tjener et lydhørt hjerte til å dømme ditt folk, til å skille mellom godt og vondt ! For hvem kunne ellers dømme dette ditt folk som er så tallrikt? Det var godt i Herrens øyne at Salomo hadde bedt om dette» (1 Konge 3:9-11). På grunn av visdommen som han fikk fra Gud, forsto han kvinnen som var i rettssak ifølge 1. Kongebok 3:16-28. Det står i Bibelen at israelittene bekreftet at Salomo hadde visdom i hjertet. « Hele Israel fikk høre om den dommen kongen hadde felt. Og de hadde ærefrykt for kongen, for de så at Guds visdom var i hans hjerte, så han dømte rett» (1. Kongebok 3:28). Det var på grunn

¹¹² Harrison 2011, s.291.

¹¹³ Harrison 2011, s.290.

av visdommen at kongen dømte riktig. Viktigheten av visdom eller filosofi på den tiden kan være at israelittene var i en prosess der man bygde nasjonen. Men i konteksten av Romerbrevet var israelittene ikke en selvstendig nasjon. Med andre ord hadde israelittene ikke sine egne keisere eller et eget land. Så ble da kanskje viktigheten av visdommen for keiserne irrelevant i perikopen Romerne 13:1-7?

Hva slags visdom er Paulus opptatt av? Paulus sier ikke noe om viktigheten av filosofi når det gjelder myndighetene i Romerne 13:1-7. Faktisk er han imot visdomslæren; «Se til at ingen får fanget dere med visdomslære og tomt bedrag, etter menneskers tradisjoner, etter verdens barnelærdom, og ikke etter Kristus (Kolosserne 2:8). I dette tilfellet viser Paulus motstand mot denne verdens visdom som ikke er rettet etter Kristus.

I tillegg til visdom hevder Musonius Rufus at ideelle keisere bør ha moralske verdier. Han hevder at «the king is supposed to be faultless and perfect in word and action. He is living low, for his subjects and effects 'good government and harmony' He is a true imitator of Zeus and like him, the father of his peoples".¹¹⁴ Keiserne bør være gode forbilder for folket sitt og praktisere de verdiene som de mener er viktig for ledelse. Dessuten regnes de ideelle konger som en levende lov og er forpliktet til å etterligne Gud. Keiserne bør ha evnen til å samle folk og styre i harmoni med dem.

Musonius Rufus setter krav til keiserne når det gjelder moralske verdier. Han sier at en konge bør være perfekt og feilfri. Finnes det en jordisk keiser som er feilfri? Tenkte han dette normativt? Eller mente han det som absolutt?

I motsetning til kravene som Musonius Rufus legger på keiserne, formaner Paulus folk som er underordnet å adlyde myndighetene. Men Musonius Rufus og Paulus har felles forståelse når det gjelder keiserens myndighet til å straffe folk som bryter regler. I perikopen av Romerne 13:4 skriver Paulus at «styresmakten er en Guds tjener, til beste for deg. Men gjør du det onde, har du grunn til å være redd. For styresmakten bærer ikke sverd uten grunn, men er Guds tjener som skal fullbryde hans straff over den som gjør det onde». Myndighetene straffer de som bryter regler. Musonius Rufus mener også at myndighetene kan straffe de som er underordnet,

¹¹⁴ Harrison 2011, s.289.

dersom de gjør noe galt. Han sier at «honouring and punishing subjects are appropriately».¹¹⁵ For den filosofen er det riktig for keiserne både å straffe og belønne de som man hersker over.

På den annen side har både Paulus og Plutarch samme forståelse når det gjelder å vurdere myndighetene som Guds tjenere. I Romerne 13:4 og 6 skriver Paulus at myndighetene er Guds tjenere. Plutarch skriver at herskeres rolle er å være mellommann mellom folket og gudene.¹¹⁶ Keiserenes status er høyere enn menneskenes og lavere enn gudners. Kanskje finnes det noen tilknytningspunkter mellom Plutarchs forståelse av keiseres rolle og Romerne 13: 4 og 6 som handler om myndighetenes rolle som Guds tjenere?

2.5.3 - Standpunkter som filosof Dio Chrystom hadde om ideelle keisere

Finnes det noen likhetspunkter mellom Dio Chrystom og perikopen av Romerne 13:1-7? Hvem setter egentlig konger over folket? Både Paulus og Dio Chrystom mener at konger er blitt utvalgt av gud. Paulus hevder i Romerne 13:1 at myndighetene er blitt valgt av Gud. Dio Chrystom skriver at det er Zeus (gud) som setter keiserne over folk slik at de kan lede.¹¹⁷ Denne filosofen hevder at keiserne får makt fra gud. Både Paulus og Dio Chrystom mener at det er gud som gir makt til keiserne. Ifølge Blumenfeld klargjør Dio Chrystom at keiserne er blitt kjent av gud.¹¹⁸ gud kjenner konger.

Filosofen Dio Chrystom viser også grunnen til utvelgelsen. Keiserne er valgt av gud for å utføre tjenesten på vegne av ham.¹¹⁹ gud utvelger konger slik at de kan tjene Ham. Den filosofiske tenkningen ligner Romerne 13:4 og 6 som sier at myndighetene er Guds tjenere.

På den annen side er det et skille mellom Paulus' og Dio Chrystoms ideelle keisere. Dio Chrystom setter kriterier for de ideelle keiserne: "the ruler has to observe the law, a courageous general, a man not covetous of luxury, and kinder to his subjects than a loving father to his children".¹²⁰ Det er meget viktig at keiserne selv passer på regler, at de ikke jakter etter luksusliv og at de viser kjærlighet til folket sitt slik en kjærlig far gjør mot barna sine. Ifølge denne filosofen er det keiserne som viser omsorg for sitt folk. Men Paulus setter ikke noen krav

¹¹⁵ Ibid 290.

¹¹⁶ Harrison 2011, s.291.

¹¹⁷ Ibid, s.287.

¹¹⁸ Blumenfeld 2011, s.192.

¹¹⁹ Harrison 2011, s.287.

¹²⁰ Harrison 2011, s.288.

til myndighetene om hvordan de skal forholde seg til folket. I motsetning til Dio Chrystoms krav til myndighetene, formaner Paulus folk til å adlyde myndighetene.

Hvorfor skriver Dio Chrystom om gode verdier og myndighetene? Kritikerne av Dio Chrystom sier at grunnen til at han priste keiserne, skyldtes at han ble hentet fra eksil av kong Trajan. Dio Chrystom var blitt utvist av Domitian.¹²¹ Siden kong Trajan tok ham hjem fra eksil, kritiserte ikke Dio Chrystom myndighetene.

Paulus nevner også etikk implisitt i Romerne 13:5. Han formaner de Jesus-troende i Roma om å underordne seg for samvittighets skyld. Derfor finnes det en del likhetspunkter mellom Dio Chrystoms og Paulus' perspektiver.

2.5.4 - Finnes det likheter mellom teoretikerne, som Diogenes, Ps-Ecphantus og Sthenidas, og Romerbrevet 13:1-7?

Hvilke synspunkter hadde Pythagoras-teoretikerne når det gjaldt myndighetene? Noen forskere mener at det finnes tilknytningspunkter mellom Romerne 13:1-7 og en Pythagoras-filosof, nemlig Diogenes. Blumenfeld hevder at kongen er den mest lovlige og mest rettferdige person.¹²² For Diogenes er keiserne mest legitime og aksepterte. Siden keiserne er akseptert av folket til å lede, er det forventet at de tjener folket på en fornuftig måte. Ecphantus mener at «in his benevolence the king acts as the laws towards the law-abiding».¹²³ I sin velvilje fungerer kongene på samme måte som lovene overfor lovlydige. I utgangspunktet viser keiserne lydighet mot lovene.

Det finnes et element av dialog mellom Diogenes perspektiver og Romerne 13:5 som råder den romerske kirken til å ikke underordne seg bare for frykt for loven, men også for samvittighetens skyld. I Romerne 13:5 skriver Paulus implisitt at myndighetene straffer dem som bryter lover.

Til tross for at Paulus ikke retter moralkrav til keiserne, skriver han i Romerbrevet 13:5 at de har ansvar for å passe på lovene. Det er likhetspunkter mellom Ecphantus perspektiv vedrørende keiserens ansvar for lovene og perikopen av Romerne 13:5 som forteller om myndighetenes engasjement av lovene.

¹²¹ Ibid, s.287.

¹²² Blumenfeld 2011, s.235.

¹²³ Harrison 2011, s.285.

Dessuten finnes det likhet mellom Paulus' argument og Diogenes perspektiver når det gjelder myndighetenes ansvar som Guds tjenere. Paulus skriver i Romerne 4 og 6 at myndighetene er Guds tjenere. Denne Pytagoras-teorien mener også at en ideell keiser bør tilbe gud som prester gjør det.¹²⁴ Denne filosofen legger vekt på at keiserne bør dyrke gud slik folk som har ansvar for en kult, gjør. Med andre ord bør den ideelle keiseren være en person som dyrker Gud.

Sthenidas hevder også at en legitim og klok keiser gjør hva som er Guds vilje, og tjener Gud.¹²⁵ Filosofen mener at en vis konge utøver tjenester på vegne av Gud. Det finnes en sammenheng mellom perspektiver fra Diogenes, Sthenidas og Paulus når det gjelder keiserens oppgaver som Guds tjenere. Romerne 13:4 og 6 har likhet med Diogenes' og Sthendias' perspektiver om myndighetenes ansvar som Guds tjenere.

I tillegg mener Diogenes at en ideell keiser er nødt til å beskytte og gi omsorg til sitt folk som er i nød. Denne filosofen bruker mange metaforer for å beskrive en ideell keiser. Han sammenligner en ideell keiser med kapteinen på et skip, vognens vogn og en lege for de syke.¹²⁶ Filosofene av Paulus' samtid beskriver keiserens oppgaver ved å benytte metaforer.

Diogenes hevder også at keiserne har en opphøyet posisjon, men de er forskjellige fra guder (frelserne).¹²⁷ Keiserne er altså ulik fra Gud. Både Paulus og Diogenes skriver at keiserne ikke har makt til å frelse sitt folk. For Paulus er det bare Jesus Kristus, Guds sønn, som har myndighet til å frelse mennesker. Paulus skriver til Timoteus at «for det er én Gud, og én mellommann mellom Gud og mennesker, mennesket Kristus Jesus, han som ga seg selv til en løsepenge for alle, et vitnesbyrd i sin tid» (Timoteus 2:2-5). Det er bare Kristus Jesus som har gitt seg selv for å beskytte alle mennesker. Til tross for at Paulus ikke tror at keiserne har makt til å frelse sitt folk, hevder han i Romerne 13:1-7 at det er bare Gud som utvelger dem og setter dem over sitt folk. I Romerne 13:1 står det skrevet at «hver og en skal underordne seg de myndigheter han har over seg. For det er ikke øvrighet uten av Gud, men de som finnes, er innsatt av Gud». Ps-Ecphantus hevder også at Gud kjenner keiserne på forhånd.¹²⁸ Gud har

¹²⁴ Harrison 2011, s.283.

¹²⁵ Blumenfeld 2011, s.254.

¹²⁶ Harrison 2011, s.283.

¹²⁷ Blumenfeld 2011, s.236.

¹²⁸ Harrison 2011, s.285.

allerede satt til side en person som kommer til å bli keiser. Når det gjelder Guds utvelgelse av keiserne, har Paulus og Ps-Ecphantus samme perspektiver.

Men Ps-Ecphantus motsier Paulus' formanings om å adlyde myndighetene i Romerne 13:1. I dette tilfellet hevder Ps-Ecphantus at myndighetene er forpliktet til å passe på sitt folk. Han mener de som er underordnet, er verdifulle og at en ideell keiser bør behandle dem deretter.¹²⁹ Myndighetene bør engasjere seg og omsorg til de som er underkastet. I motsetning til Ps-Ecphantus formaner Paulus de som er underordnet, å vise lydighet mot keiserne. Det er viktig å legge merke til at det er spenning mellom Paulus' og Ps-Ecphantus' synspunkter når det gjelder lydighet.

Det finnes altså noen likhetspunkter mellom perikopen av Romerne 13:1-7 og Pythagoras-filosofenes perspektiver, så som hos Diogenes, Ps. Ecphantus og Sthendias.

2.5.5 - Finnes det dialog mellom jødiske perspektiver om ideelle keisere og Romerne 13:1-7?

Var det riktig å adlyde hedningemyndighetene ifølge den jødiske troen? Hvordan skal vi forstå Paulus når han formaner den romerske kirken til å adlyde myndighetene? Finnes det noen forhold mellom Paulus' teologi og de jødiske tekstene? Er det noen kobling mellom Romerne 13:1-7 og Det gamle testamentet? Var det normativt for jødene å adlyde hedningemyndighetene? James Harrison hevder at «in the exile traditions of the Hebrew Scripture God is also portrayed as rousing the rulers of the nations for His own providential purposes with Israel.¹³⁰ Ifølge eksiltidens tradisjonsavskrifter har Gud brukt hedningemyndigheter for sine formål. For eksempel brukte Gud persernes keiser for å bygge et hus for Gud i Jerusalem i Juda. I Det gamle testamentet står det at en keiser som er fra folkeslaget ble brukt av Gud for å bygge et tempel i Jerusalem. « Så sier Kyros, kongen i Persia : Herren, himmelens Gud, har gitt meg alle jordens riker. Og han har pålagt meg å bygge et hus for ham i Jerusalem i Juda» (2. Krønikebok 36:23). Jesaja har også skrevet om denne keiseren som Gud har utvalgt for å bygge tempelet «Så sier Herren til Kyros, sin salvede, han som jeg holder i hans høyre hånd for å kaste hedningefolk ned for ham, for å løse beltet fra kongers lender, og åpne dører for ham, for at ingen porter skal holdes stengt» (Jesaja 45:1). Til tross for at Kyros er en hedningekonge, fikk han hjelp av Herren.

¹²⁹ Ibid, 285.

¹³⁰ Harrison 2011, s.301.

I motsetning til i andre tempel-eksiltid ble israelittene formant under loven til ikke å vise lydighet mot keisere som var fra andre nasjoner. I Toraen står det at israelittene ble formant å ikke til sette over seg en ukjent mann som ikke var en av dem. « Da skal du sette den til konge over deg som Herren din Gud utvelger. En av dine brødre skal du sette til konge over deg. Du må ikke sette over deg en fremmed mann, en som ikke er din bror» (5. Mosebok 17:15).

Dessuten står det tydelig at keiserne av nasjonene ikke kan seire over israelittene. « For da skal Herren din Gud velsigne deg, slik som han har lovt. Du skal låne til mange folk, men selv skal du ikke trenge å låne av noen. Du skal herske over mange folk, men de skal ikke herske over deg» (5. Mosebok 15:6). Ifølge loven ble israelittene formant til å ikke anerkjenne hedningekeisere. I denne konteksten var det vanlig at kongene som hersket over israelittene, ikke var fremmede.

Den gamle tids skrifter viser at de ideelle keiserne som hersket over israelittene, bare var fra israelittene. Eksempelvis står det at Gud lovt Abraham at han viser barmhjertighet over de som viser ham barmhjertighet, og Gud kjemper imot til de som kjemper imot Abraham. Det er derfor det står skrevet at «Jeg vil velsigne dem som velsigner deg, og den som forbanner deg, vil jeg forbanne. Og i dag skal alle jordens slekter velsignes» (1. Mosebok 12:3). Guds løfte til Abraham er at Han blir med ham i alle situasjoner og nasjonene skulle velsignes gjennom ham. Gud er også imot hans (Abrahams) fiender.

Salmene viser at en ideell konge skal herske over hele verden. «Han skal herske fra hav til hav, fra elven inntil jordens ender» (Salmene 72 :8).

Profetene skriver at kongen skal seire over hele universet: «... Hans herredømme skal nå fra hav til hav og fra elven til jordens ender (Sakarja 9:10).

Til tross for at bøkene i Toraen, Salmene og profetene viser at den ideelle keiseren kommer fra israelittene, formaner Paulus den romerske kirken til å adlyde hedningemyndighetene. Dette fordi Paulus har skrevet perikopen i lys av andre tempel-eksiltid som også viser positivitet til keisere fra andre folkeslag enn israelittene. James Harrison mener også at Paulus ble påvirket av andre eksiltids tradisjon når det gjelder Romerne¹³ :1-7. « The exilic and intertestamental traditions impacted theologically upon Paul in his own deliberations about Roman rule under

Nero and his forebears”.¹³¹ Paulus er blitt influert av eksiltiden og intertestamental teologi når han formaner den romerske kirken til å adlyde myndighetene. Det er derfor at Paulus skriver positivt angående myndighetene i hans samtid til tross for at de ikke er fra israelittene.

2.6 Bør Paulus’ anbefaling i Romerne 13:1-7 forstås i lys av den eskatologisk/apokalyptiske kontekst for perikopen?

Noen har pekt på at deler av teksten som går forut for Romerne 13:1-7, har utsagn som har tilknytning til endetiden. Forskere som Martin Hengel hevder at grunnen til Paulus’ oppfordring til den romerske kirken om å adlyde myndighetene, må forstås i lys av Romerne 13:11 som legger vekt på eskatologisk/apokalyptisk tenkning: «at timen er inne da vi må våkne opp av søvne, for frelsen er oss nærmere nå enn da vi kom til troen». Han mener at Paulus’ råd om å adlyde myndighetene vises i vers 11 som handler om «karios of the parousia, coming nearer all the time».¹³² Paulus oppfordrer den romerske kirken til å adlyde myndighetene fordi den nåværende verdenen kommer snart til å ende. Med andre ord trodde Paulus at Jesus Kristus skulle komme tilbake om veldig kort tid. Dermed ville det bety slutten på det romerske imperiet. Siden det romerske imperiet ikke er et permanent sted, oppfordrer Paulus den romerske kirken til å adlyde de jordiske myndighetene. Paulus skriver i Tessalonikerbrevet at Jesus vil komme tilbake til Jorda som en konge. «For Herren selv skal komme ned fra himmelen med et bydende rop, med overengels røst og med Guds basun, og de døde i Kristus skal stå opp først. Deretter skal vi som er blitt tilbake, sammen med dem rykkes opp i skyer, opp i luften, for å møte Herren. Og så skal vi for alltid være sammen med Herren” (1. Tessaloniker 4:16-17). Paulus trøster menigheten i Tessalonikerbrevet med at, Herren skal komme fra himmelen sammen med englene sine, og de døde skal reises opp fra graven, og også de levende skal møte Jesus Kristus i skyene. Det er derfor Bruce Winter understreker at perikopen må tolkes i lys av endetidsforståelsen.

Men så kan man spørre hvordan Paulus’ formaning til den romerske kirken i 13:1-7 bør forstås, hvis Paulus egentlig var imot det romerske imperiet. Hvordan kan det å adlyde myndighetene og samtidig være motkultur forenes? Motsier ikke 13:1-7 Paulus’ argumenter resten av hans brev? For det første vurderer Paulus at den romerske menigheten adlyder myndighetene bare for kort tid. For det andre kommer Gud til å dømme myndighetene dersom de gjør noe

¹³¹ Harrison 2011, s.302.

¹³² Hengel 1977, s.35.

urettferdig mot folket sitt. Bibelen taler på en tydelig måte om domsdager. For eksempel står det i Jesaja at når domsdagene kommer, gir Gud rettferdighet. «Men høy blir Herren, hærskares Gud, ved dommen. Og Den Hellige Gud viser seg hellig ved rettferdighet» (Jesaja 5:16). Igjen skriver Jesaja at Herren elsker rett og hater ran og urettferdighet (Jesaja 61:8). Gud gir rettferdighet og dømmer de som mishandler mennesker. Det ser til ut at Paulus har dialog med tekstene som var skrevet av profeten Jesaja. Derfor tenker Paulus at Guds rettferdighet i fremtiden kommer til å ramme myndighetene i det romerske imperiet.

Noen forskere mener at Paulus skriver Romerbrevet fra kapitel 12- 15 i lys av den eskatologiske tolkningen. Forskere mener at Paulus oppfordrer leserne sine til å forstå seg selv i lys av den kommende verdenen. Bruce Winter understreker at i Romerne 12-15 mener Paulus at de Jesus - troende ikke skulle forstå seg selv som Romas borgere, men som sønnene og døtrene av Gud.¹³³ Ifølge denne tolkningen hører de Jesus-troende ikke til den nåværende verdenen, men som Guds barn, hører de til i Guds rike.

Dessuten skriver Paulus til filipperne eksplisitt at de troende har sitt hjemland i himmelen (Filipperne 3:20). Paulus oppfordrer altså den romerske kirken til ikke å føle seg hjemme i den nåværende verdenen, fordi de hører til det kommende Jesus-imperiet. I Korinterbrevet legger Paulus vekt på at denne verdenen kommer til å ende (1 Korint 7:29-31). Paulus sier til adressaten at de ikke hører til den nåværende verden. Paulus' formaning om å adlyde myndighetene må forstås i lys av endetidsteologien.

Generelt sett kan en marginalisering av de Jesus-troendes sosiale status ha bidratt til å forsterke tanken om at de ikke «hører hjemme» i denne tidsperioden, men i den som kommer. Bruce Winter mener at de Jesus-troendes samfunn, som samlet seg som en separat enhet fra de jødiske synagogene i Roma, ville ha vært uautoriserte og dermed ulovlige foreninger fordi de ikke hadde søkt eller sikret seg keiserlig og senatorisk godkjenning.¹³⁴ De Jesus-troende som forsto seg selv som et trossamfunn separat fra det jødiske, men var ikke anerkjent som en av rikets religioner. Det finnes ingen dokumenter som viser at de har fått autorisasjon fra de romerske myndighetene. Siden den romerske kirken ikke har sikret seg retten til å samles som en av landets kulturer, er det naturlig at de er utsatt for myndighetenes harme.

¹³³ Bruce W. Winter, "Roman Law and Society in Romans 12-15," in *Rome in the Bible and the Early Church* (ed. Peter Oakes; Carlisle: Paternoster, 2002):75.

¹³⁴ *Ibid* s.79.

I følge Bruce Winter viser Paulus tendenser av motkultur, i Romerne 12. Han mener at Paulus ikke gikk inn for datidens samfunnsmessige ordninger. Paulus skriver at «for ved den nåde som er meg gitt, sier jeg til hver og en blant dere, at en ikke skal gjøre seg høyere tanker enn en bør. Men en skal tenke sindig, i forhold til det mål av tro som Gud har tilmålt hver enkelt» (Romerne 12:3). Kanskje noen grupper i kirken tenkte at de hørte til den øverste klassen i samfunnet? Winter hevder at grunnen til Paulus' argumentasjon angående de Jesus-troendes selvforståelse, skyldtes klassehierarkiet som fantes i det romerske imperiet. Bruce Winter hevder at Paulus kritiserer grupper som befinner seg i den romerske kirken og som mener å forstå seg selv som den øverste klassen i klassehierarkiet. Paulus gir råd til de som er Jesus-troende i Roma slik at de kan forstå seg selv i lys av gudgitt nåde.¹³⁵ Paulus sto imot klasseforskjellene som var normative i Roma den gangen. I motsetning til klassehierarkiet som fantes i det første århundret, ville han skape en ny selvforståelse blant de som trodde på Jesus.

Paulus godtok ikke de daværende samfunnsforskjellene. Han ba egentlig den romerske menigheten om å forstå seg selv i lys av den kommende verdenen, nemlig Guds rike. I denne konteksten argumenterte Paulus for at de troende må forstå seg selv i lys av Guds nåde. I denne sammenheng er det også viktig å understreke at Paulus' formaning til den romerske kirken om å adlyde myndighetene i perikopen av Romerne 13:1-7 kan forstås i lys av den eskatologiske tilnærmingen til skriftene.

Martin Hengel, som vi har vært innom tidligere, hevder at Paulus også er opptatt av etikk i Romerne 12 når han oppfordrer de Jesus-troende i Roma «å gi seg selv til Gud som et levende og hellig offer til Guds behag, gjennom forvandling ved fornyelse av sinnet». Paulus' formaning til den romerske kirken bør ikke tolkes som å bli en naiv tilhenger av myndighetene, men å ha en samvittighetsfull lydighet i Romerne 13:1-7.¹³⁶ Men Paulus var ikke bare positiv, han kunne også kritisere myndighetene når det var på sin plass. Paulus' formaning til den romerske kirken, om å adlyde myndighetene, er logisk fordi det å adlyde myndighetene er en del av de Jesus-troendes etikk som Paulus nevner i hele Romerne 12.

På den annen side hevder Martin Hengel at Paulus har en positiv holdning til myndighetene i Roma fordi 'Pax Romana' har etablert såpass fredelige forhold slik at han kunne oppfylle

¹³⁵ Ibid, s.79.

¹³⁶ Hengel 1977, s.35.

misjonsoppdrag i femtiårene e.Kr.¹³⁷ ‘Pax Romana’-perspektivet preget altså Paulus slik at han stolte på myndighetene. Det kan være ‘Pax Romana’ som la grunnen for Paulus’ formaning til den romerske kirken i Romerne 13:1-7. Dette argumentet kan reise mange spørsmål angående Paulus’ misjonsarbeid i det romerske imperiet. Fikk ikke Paulus problemer når han proklamerte evangeliet? Ble ikke Paulus forfulgt av myndighetene da han forkynte om Jesus? I 2. Timoteus skriver Paulus at han måtte stå for retten. « Ved mitt første forsvar møtte ingen med meg, men alle forlot meg. Må det ikke bli tilregnet dem!» (2Timoteus 4:16). Den teksten viser at Paulus var anklaget av de som satt med makten.

Men det fantes situasjoner hvor Paulus fikk beskyttelse fra de romerske myndighetene, så som da folkemengden angrep Paulus, fikk han hjelp fra den romerske kommandanten, ifølge Apostlenes gjerninger 21:31ff.

Derfor er det vanskelig å konkludere med at Paulus hele tiden motsier myndighetene. Paulus både støtter og kritiserer myndighetene, avhengig av situasjonen.

2.7 Sammenfatning

Jeg har presentert ovenfor fem mulige tolkninger av perikopen av Romerbrevet. I del 2.2 viser jeg at Romerne 13:1-7 kan tolkes på bakgrunn av de historiske problemstillingene som var knyttet til skattebetaling i det romerske imperiet på midten av femtiårene e.Kr. For å tolke perikopen av Romerne 13:1-7 spiller det også en viktig rolle hvilken keiser som satt på makten i den perioden.

I del 2.3 viser jeg at Romerne 13:1-7 kan tolkes i lys av ironi. Forskerne som står bak denne tilnærmingen, mener at konteksten som Romerbrevet ble skrevet i, ikke er i samsvar med teksten som står i perikopen av Romerbrevet 13:1-7. T. L. Carter og Neil Elliot problematiserer den bokstavelige tolkningen som sier at man må adlyde myndighetene. Siden Nero som satt med makten på den tiden, var en diktator-keiser, hevdes det at Romerne 13:1-7 må tolkes ironisk. Forskerne som står bak en ironisk tolkning, mener at situasjonen som brevet ble skrevet i, ikke har noen gjenklang i teksten.

¹³⁷ Ibid s.34-35.

I del 2.4 viser jeg at når vi leser perikopen av Romerne 13:1-7 utfra hele brevets sammenheng, forstår vi at Paulus fremmer en motimperial teologi i Romerbrevet. Man kan hevde at Paulus fremmer motimperial teologi, når man ser brevet under ett. N.T. Wright og Stanley Towner mener at det finnes spenning mellom det romerske imperiet og hele Romerbrevet. Derfor er ikke Paulus en naiv tilhenger av myndighetene når han oppfordrer den romerske kirken til å adlyde myndighetene og betale skatter i paranesen av Romerne 13:1-7. Disse forskerne mener at Paulus hadde også en politisk agenda og at det vises i brevet, fordi det på den tiden ikke fantes grenser mellom politikk og religion.

I del 2.5 viser jeg at Romerne 13:1-7 kan ha sammenheng med den greske og jødiske forståelse av det å adlyde myndighetene. Med andre ord var det dialog mellom synspunkter i perikopen Romerne 13:1-7, Pythagoras' analytikere og det jødiske, vedrørende herskerne. Paulus legger vekt på andre eksiltids skrifter når det gjelder det å adlyde de fremmede keiserne.

I del 2.6, påpeker jeg at Romerne 13:1-7 kan tolkes med en eskatologisk/apokalyptisk tilnærming. Perikopen Romerne 13:1-7 ble i denne delen tolket i lys av Martin Hengels og Bruce Winters forståelse av endetidsteologi. Denne tolkningen kan også gi mening fordi tekstene som kom før Romerne 13:1-7, handler om Guds herlighet som kanskje har sammenheng med den eskatologiske/apokalyptiske tolkningen. Paulus sier at: «For jeg er overbevist om at den nåværende tids lidelser ikke er for noe å regne mot den herlighet som skal åpenbares for oss» (Romerne 8:18). Dette kan altså bety at Paulus mener man kan lide litt under det nåværende regimet fordi det uansett snart vil forsvinne.

3. DRØFTING OG VURDERING

3.1 Hva er sterke og svake sider i de fem tolkningene?

Del 2.2: Paulus' holdning må forstås utfra en bestemt historisk og sosial kontekst?

Man kan spørre om hva slags problemer og utfordringer som fantes i samfunnet på denne tiden og om disse har påvirket rådene som Paulus kommer med i brevet.

Hva var Paulus' motiv? Hvordan oppførte keiserne seg i Paulus' samtid? Var ikke Nero en diktator? Det har vært vanskelig for forskere å forstå hvilke grunner Paulus hadde for å formane menigheten til å adlyde myndighetene.

Det er mulig å argumentere for at Paulus ville gi pastoral veiledning til den romerske kirken slik at den ikke fikk trøbbel med myndighetene. Kanskje hadde Paulus oversikt over sitt eget folk som bodde i eksil og om hvordan det ble behandlet av keiserne. Kirken besto sannsynligvis også av etniske jøder, blant annet jøder som tidligere hadde blitt utvist fra Roma. Jødene var også i konflikt med myndighetene fordi direkteskatten bare gjaldt for innbyggere som ikke hadde romersk statsborgerskap. Men Nero begynte også å kreve direkte skatt av alminnelige statsborgere fordi han trengte penger til å dekke krigsutgifter.

Når det gjelder Paulus' formaning om å adlyde myndighetene i Romerbrevet 13:7, så gir han veiledning, til så vel jødiske som ikke-jødiske Jesus-troende, om å betale indirekte skatt, som alle innbyggerne var nødt til å betale. Paulus' formaning om å betale indirekte skatt kan også forstås i lys av folkeopprøret som fant sted i år 58 e.Kr. Paulus ville beskytte de troende slik at de ikke kom i en utsatt posisjon med myndighetene, fordi skattebetaling var et av datidens viktigste samfunnsspørsmål.

Når det gjelder Neros regjeringstid, er det flere ting som er omdiskutert. I de første fem årene styrte Nero på en fremragende måte og derfor kalles denne perioden for «gullalderen». Men i årene som fulgte, utviklet Nero seg til å bli en grusom keiser. I år 64 e.Kr. forfulgte han de Jesus-troende i Roma. Han drepte de troende på en forferdelig måte. Deriblant også Paulus selv som hadde hatt tillit til ham og anbefalt å adlyde hans myndighet.

Paulus' formaning til den romerske kirken om å adlyde myndighetene, kunne også vil forstås i lys av de historiske hendelsene som fant sted i Roma i midten av 50-årene e.Kr. Siden Paulus har kjennskap til hvordan jødene ble mishandlet av tidligere keisere, oppfordrer han de Jesus-troende i Roma til å adlyde myndighetene og betale både direkte skatt og indirekte skatt slik som myndighetene krevde.

Del 2.3: Romerne 13:1-7 må forstås i lys av ironi?

Noen forskere mener at Romerbrevet bør tolkes ironisk. Forskere som Neil Elliot og T.L. Carter, hevder at situasjonen som brevet ble skrevet i, ikke er i samsvar med tekstene som står i perikopen av Romerbrevet 13:1-7. De legger vekt på hvordan Nero oppførte seg da han satt med makten. Ifølge disse forskerne var Nero en diktator som behandlet folk på en forferdelig måte. Disse forskerne viser hvordan keiseren drepte og torturerte de Jesus-troende i år 64 e.Kr.

Det finnes også forskere som tolker Romerbrevet som ironi fordi Nero kom til makten bare et par år etter at keiser Claudius hadde utvist jødene fra Roma. Disse forskerne mener at situasjonen var preget av redsel og frykt blant minoritetsgrupper som jødene. Derfor hevder de at Romerbrevet bør tolkes ironisk.

Forskere som står for en ironisk tolkning, mener også at Nero hadde pålagt direkte skattebetaling for de romerske borgerne i det han trengte penger for å dekke krigsutgifter. Vanligvis ble direkteskatten betalt av de som var underordnet.

Men et argument mot ironisk tolkning er at Nero antageligvis formante direkteskatt etter at brevet ble skrevet. I det som kalles «gullårene», var det antagelig ikke noen krig som foregikk, dermed var Nero antagelig ikke ute etter å pålegge direkteskatt på borgere da.

Analytikerne som er opptatt av ironisk tolkning, hevder også at det er ironi når Paulus omtaler skatteinnsamlerne som Guds tjenere. De understreker at de som samlet skatter på den tiden, ikke fortjente å bli kalt Guds tjenere. Hvorfor omtalte Paulus dem som Guds tjenere da? En forklaring kan være at siden Paulus har tilbrakt hele livet sitt i et religiøst miljø, brukte han uttrykk som var naturlig for ham.

I motsetning til forskerne som er opptatt av ironisk tolkning, viser en del analytikere til at Nero styrte på en god måte de første fem årene som kalles gullårene.

Dessuten skriver en historiker fra Neros samtid at keiseren ikke var en diktator da han kom til makten. De peker på at Nero ville avskaffe eller moderere indirekte skattebetaling, men han

ble hindret av senatorene. Han tok også imot jødene som ble utvist av Claudius (den forrige keiseren).

En utfordring ved ironisk tolkning er at Romerbrevet sannsynligvis ble skrevet i de første «gullårene» av Neros regjering (år 54 e.Kr- 68 e.Kr). Med andre ord var brevet skrevet omtrent år 57 e.Kr som det ble nevnt i del 1:4.1.

Del 2.4: Lest utfra hele brevets sammenheng så skjønner vi at Paulus fremmer mot-imperial teologi i Romerbrevet?

Noen forskere mener at Paulus viser motstand mot det romerske imperiet. De viser flere grunner til hvorfor Paulus gjør det. For det første hadde Paulus jødisk bakgrunn hvor det ikke finnes skillelinje mellom religion og politikk. I antikken fantes det ikke dikotomi mellom tro og samfunnets engasjement. Det er derfor Paulus sto imot myndighetene når man leser hele brevet i sammenheng.

Forskerne som er opptatt av denne tolkningen, viser at Paulus' motimperial-teologi har tilknytning til keiserdyrkelsen som fant sted i områdene der han forkynte evangeliet. Forskning viser at keiserne ble dyrket som guder i Paulus' samtid. For Paulus er det bare Jesus Kristus som fortjener dyrkelse. Det er monoteismen som er grunnlaget i Paulus' teologi.

Både jødedommen og kristendommen avviser avguder. I femte Mosebok står det skrevet at «Herren er en» (6:4-9). Monoteisme kommer fram flere steder i både jødiske tekster og i Bibelen. For eksempel profeten Jesaja avviser sterkt avgudsdyrkelsen. Det kan hende at Paulus tar videre Jesajas' teologi når det gjelder monoteismen, i det han egentlig argumenterer mot keiserkulten.

Et annet argument for Paulus' motimperial-teologi kan også være undertrykkelse. I Det gamle testamentet viser profetene motstand mot myndighetene når myndighetene ignorerer utsatte grupper. For eksempel sto Moses mot Farao da israelittene ble undertrykket. Dessuten gir Gud «rett mot farløse og enker og elsker innflyttere i landet» ifølge 5. Mosebok 10:18. I

lys av dette argumentet kan man tenke seg at Paulus kjempet for de Jesus-troende som kanskje opplevde undertrykkelse.

Men utfordringen med denne tolkningen er at Paulus ikke sier eksplisitt hvem han står imot. Kanskje var han redd for å bli utsatt for keiserens vrede dersom han viste motstand på en klar måte?

Når det gjelder antikken, så fantes det ikke klare skillelinjer mellom religion og samfunnsspørsmål. Dermed kan man hevde at Paulus viser motstand mot det romerske imperiet, dette fordi keiserne i antikken ble dyrket som guder. Men for Paulus er Jesus Kristus eneste keiser som fortjener tilbedelse. Dessuten kommer Paulus fra jødedommen, hvor monoteismen har en meget viktig plass i troen. Altså, når Paulus skriver som han gjør i Romerbrevet 13:1-7, så er det ikke hans mening at en skal adlyde myndighetene uansett og til enhver tid. Dette kommer klart fram når en leser Romerbrevet i sin helhet. Da ser en at Paulus uttrykker både avstand og motstand ovenfor det romerske imperium.

Del 2.5: Romerne 13:1-7 må tolkes i lys av den greske-romerske og jødiske forståelse av å adlyde herskerne?

Forskeren R.L Parrott hevder at det finnes likhetspunkter vedrørende myndighetene mellom Romerbrevet 13:1-7, de greske og romerske filosofene og jødedommen. Likheten er at man mente at folkets ledere ble utvalgt av Gud. Men hvordan kan Paulus med jødisk oppvekst formane de Jesus-troende i Roma til å adlyde myndighetene som egentlig er hedninger?

Svaret kan være at skriftene fra andre eksiltid var positive til myndighet som var ledet av hedninger. På den tiden ble ikke slike myndigheter regnet som et onde. Paulus' oppfordring til de Jesus-troende i Roma om å adlyde myndighetene, kan forstås i lys av skriftene fra andre eksiltid. For eksempel var det en konge (Kyros) som ikke var fra israelittene, som bygget tempelet i Jerusalem (2. Krønikebok 36:23). Ifølge Jesaja ble Kyros kalt av Gud som Herrens salvede (45:1).

I Toraen/Mosebøkene derimot, blir ikke myndigheter ledet av hedninger regnet som positivt: «Når du kommer inn i det landet Herren din Gud gir deg, når du inntar det og bosetter deg

der, og du så sier: «Jeg vil innsette en konge, slik at alle folkeslagene omkring meg har gjort», da kan du innsette en konge, en mann som Herren din Gud vil velge seg ut. En av dine landsmenn skal du innsette som konge. Du må ikke ta en fremmed, en som ikke er din landsmann» ifølge Femte Mosebok (17:14-15).

Når det gjelder eksiltiden, kan altså «fremmede» keisere være utvalgt av Gud. Selv om Pytagoras-filosofene mente at keiserne var mellom Gud og folket, mente de ikke at keiserne hadde myndighet til å frelse. For Paulus er det bare Kristus Jesus som frelser. Selv om Paulus i perikopen 13:1-7 sier at man skal adlyde myndighetene, sier han ikke at myndighetene kan frelse.

Ifølge Diogenes bør en ideell keiser også tilbe Gud akkurat som prester gjør. Paulus skriver i Romerne 13:4 og 6 at myndighetene er Guds tjenere når de samler skatter.

Guds tjener kan også oppfattes som en som kan gi straff. Paulus og filosofene mener at de som bryter regler, fortjener straff. Eksempelvis mener Musonius Rufus at myndighetene straffer og belønner folket. I tillegg skriver Paulus at «For den er Guds tjener, en hevner til straff over den som gjør det onde.» (Romerne 13:4).

Når det gjelder hvordan keisere oppfører seg, legger Seneca vekt på viktigheten av etikk for ledelsen. Denne filosofen var Neros rådgiver i de første gullårene.

Paulus' samtidsfilosofer understreker viktigheten av filosofi for keiserne. Paulus har ikke sagt noe om viktigheten av filosofi for jordiske myndigheter, verken i Romerbrevet 13:1-7 eller i resten av brevene sine.

I motsetning til Seneca er Paulus taus når det gjelder å sette krav til keiserne. Men Paulus formaner menighetene å underordne seg for samvittighets skyld. Filosofene mener at de ideelle keiserne er redde for folket, mens Paulus formaner de som er underordnet til å adlyde myndighetene. De har hver sin innfallsvinkel. Filosofene har krav til keiserne, mens Paulus har krav til de Jesus-troende.

Del 2.6: Romerne 13:1-7 kan forstås i lys av den eskatologiske/apokalyptiske kontekst i perikopen?

Noen forskere mener at Paulus' formaning til de Jesus-troende om å adlyde myndighetene bør tolkes med en eskatologisk/apokalyptisk tilnærming. De hevder at teksten som kommer etter Romerbrevet 13:1-7, handler om endetiden. I Romerne 13:11 står det skrevet at timen er kommet og de Jesus-troende blir minnet om å våkne fra søvnen.

Dessuten skriver Paulus i Tessalonikerbrevet at Herren kommer tilbake og henter dem slik at de kan alltid være sammen med Ham (1 Tess.4:16-17).

I Filippene hevder også Paulus at de Jesus-troendes hjemland er den kommende verdenen (Filippene 3:20). Med andre ord hørte de troende ikke til i datidens romerske rike. I Korinterbrevet 7:29-31 står det skrevet at den nåværende verdenen kommer til å ende.

Det går an å stille spørsmål om hvorfor Paulus skriver så mye om datidens verden til Jesus-troende i Roma. Hvordan ble de Jesus-troende behandlet i Paulus' samtid? Hvordan kan man forene det å adlyde myndighetene og samtidig vise motstand mot dem? De Jesus-troende var ikke kjent som en av religionene som fantes på den tiden, dermed kunne de kanskje bli oppfattet som en trussel av myndighetene, og derfor måtte de være forsiktige og ikke provosere fram noe. Da er endetiden og den kommende verden en trøst.

Noen forskere mener altså at erfaringene i datidens samfunn bidro til at Paulus var såpass opptatt av endetiden. Paulus var imot klasseforskjellene som han også hadde merket blant de Jesus-troende. Noen tenkte for stort om seg selv der de satt sammen med personer fra lavere samfunnsklasser. Paulus skriver: «Tenk ikke for store tanker om deg selv.» Og: «Innrett dere ikke etter den nåværende verden.» De Jesus-troende må forstå seg selv i lyset av Guds nåde, skriver han. (Romerne 12:2-3). For de fattige og for alle som var slaver kunne det være en trøst å se fremover til endetiden og en ny tilværelse.

Hva med Pax-Romana-freden? Bidro freden til at temaet endetid ble mindre aktuelt? Hva med Jesus-troende, ble de ikke inkludert som borgere? Eller ble kanskje ulike grupper av Jesus-troende behandlet forskjellig av omgivelsene fordi de bodde i ulike områder? Var det

enkelte grupper som opplevde undertrykkelse i den langvarige freden og kanskje andre som opplevde at myndighetene slett ikke var ute etter dem? Hvordan ble Paulus behandlet av myndighetene når han forkynte evangeliet i Middelhavsområdet? Fikk Paulus hjelp fra myndighetene eller ble han forfulgt? Paulus opplevde kanskje freden i noen perioder. Da Paulus trengte beskyttelse, fikk han hjelp fra myndighetene ifølge Apostlenes gjerninger (21:31-40). Man kan ikke være helt sikre på at alle Jesus-troende måtte være forsiktede overfor myndighetene i alle områder.

I motsetning til beskyttelsen Paulus fikk fra myndighetene, måtte han også stå for retten. Hvorfor ble Paulus anklaget? Opplevde ikke de romerske borgerne, som Paulus, Pax-Romana freden? «Første gang jeg forsvarte meg i retten, var det ingen som kom meg til hjelp. Alle forlot meg. Må det ikke bli tilregnet dem» (2. Timoteus 4:16). I dette tilfellet ble Paulus utsatt av myndighetene.

Paulus' formaning om å adlyde myndighetene kan forstås i lys av hva Jesaja skriver, nemlig at Herren er rettferdig. «For jeg er Herren, som elsker rett og hater ran og urett» (Jesaja 61:8). Siden Gud gir rettferdighet, kan man tåle den jordiske lidelsen som er kortvarig. Man kan altså tilpasse seg og adlyde myndighetene, selv om man egentlig ikke støtter myndighetene, fordi Gud vil gi rettferdighet på lang sikt.

Denne tolkningen kan forklare hvorfor Paulus formaner slik han gjør. Paulus trodde kanskje at Jesus kunne komme tilbake innen kort tid. Dermed burde man tåle kort tids lidelse under de jordiske keiserne.

3.2: Går det an å kombinere flere ulike tolkninger?

Ja, det er også mulig å kombinere tolkningene. For eksempel kan man kombinere den historiske og sosiale tolkningen med den gresk-romerske og jødiske forståelse av det å adlyde myndighetene. Begge tolkningene har sammenheng med samfunnets tenkning på 50-årene e.Kr.

Å legge merke til keisernes oppførsel er nyttig i både den historiske og sosiale tolkningen og den gresk-romerske og jødiske forståelse av det å adlyde myndighetene. Hvordan Nero behandlet folket betyr mye for den historiske og sosiale tolkningen.

Hvordan de ideelle keiserne skulle oppføre seg, er et sentralt tema for tolkningen av perikopen av Romerbrevet 13:1-7. Pytagoras-filosofene satte etiske verdier for jordisk ledelse.

Viktigheten av filosofi for ledelse er understreket i begge tolkningene. Eksempelvis mener noen forskere at grunnen til Neros beste ledelse i det som kalles «gullalder», er de filosofiske rådene keiseren fikk fra sin samtidsfilosof Seneca. Den greske og romerske forståelse av myndighetene legger vekt på filosofi for keiserne.

Både den historiske og sosiale tolkningen samt den gresk-romerske og jødiske forståelse av myndighetene, kan kombineres, fordi i antikken var det allment å tenke seg at keiserne er utvalgt av guder. Religion hadde en sentral plass i samfunnet.

Den ironiske tolkningsmåten kan kombineres med den eskatologiske tilnærmingen. Begge tolkningene distanserer seg fra samtidens keisere. Men mens den første utelukker en bokstavelig tolkning, så kan den andre godta en slik. I dette tilfellet blir det motsetning mellom disse to tolkningene.

I lys av disse tolkningene kan man regne at de Jesus-troende har opplevd noe undertrykkelse fra myndighetene. De var kanskje ekskludert fra resten av samfunnet. Paulus var kanskje imot økning av klasseforskjellene som fant sted i Roma på den tiden.

Dessuten kan den eskatologiske/apokalyptiske tolkningen og den motimperiale teologien kombineres. Dette fordi begge viser motstand mot myndighetene. Begge kan dessuten tolkes bokstavelig.

Men forskjellen mellom det å tolke Romerbrevet i lys av den ironiske strategien og den apokalyptiske tolkningen, er hvordan man tolker tekster. I den ironiske tolkningen legger man vekt på om tekstene ikke er i samsvar med konteksten de er skrevet i. Mens i den eskatologiske tolkningen viser både tekstene og situasjonene motstand mot myndighetene. Når det gjelder den eskatologiske tolkningen, spiller bokstavelig tolkning en viktig rolle.

Begge tolkningene, motimperial og eskatologiske/apokalyptiske, har også tilknytning til Det gamle testamentets skrifter. I dette tilfellet kan man nevne monoteismen. Dessuten er Guds egenskap som «rettferdig» tatt som innspill i både eskatologisk og mot-imperial teologi. I disse to tolkningene gir gud rettferdigheter til de som lider.

Generelt kan ironisk, eskatologisk og mot-imperial teologi kombineres fordi disse tolkningene viser synspunkter som er i strid med datidens myndigheter.

4.KONKLUSJON

4.1: Hva har jeg funnet ut?

Som en avslutning på avhandlingen vil jeg gi noen konkluderende svar på følgende forskningsspørsmål: Hvordan kunne Paulus formane sine lesere til å underkaste seg de romerske myndigheter - uten videre betingelser?

Når det gjelder å tolke Romerbrevet 13:1-7 i lys av en bestemt historisk og sosial kontekst (del 2.2), har jeg funnet ut at direkte skatt og indirekte skatt som Paulus nevner i denne perikopen, var skatteforhold som var aktuelle i Neros regjeringstid. Eksempelvis var det et opprør som skjedde i det romerske imperiet i år 58 e.Kr. om indirekte skatt, da Nero regjerte. Normalt gjaldt direkte skattebetaling, som Paulus oppfordret den romerske kirken til, bare de som ikke hadde romersk statsborgerskap. I dette tilfellet kan jeg også nevne jødene som kom tilbake til Roma i Neros regjeringstid etter at de hadde blitt utvist av forgjengeren Claudius.

Når det gjelder tolkning basert på historisk og sosial kontekst, kan man også ta hensyn til Neros fem første år, kalt «Gullalder». I denne perioden tok Nero imot jødene som ble utvist av Claudius. Dessuten ønsket Nero å avskaffe eller moderere den indirekte skattebetalingen, men han ble hindret av senatorene. Den gangen viste ikke Nero så mange tegn på et diktatorisk hardstyre som i perioden som fulgte. Som tidligere påvist er det belegg for å si at Paulus skrev Romerbrevet i Gullalder-perioden, da folk var positive til Nero.

Med argumentene nevnt over, kan man forstå bakgrunnen for at Paulus oppfordrer til å adlyde myndighetene. Tolkning basert på historisk og sosial kontekst kan derfor forklare hvorfor Paulus formaner slik han gjør.

Dersom Romerbrevet ble skrevet i Neros senere regjeringstid, så kunne man kanskje tolket Romerbrevet 13:1-7 ironisk. I denne perioden drepte og torturerte Nero de Jesus-troende, inkludert Paulus, på en grusom måte.

Men problemet med denne tolkningen er at Romerbrevet antagelig ble skrevet mot slutten av Neros regjeringstid. Som det er nevnt i del 1.4.1, ble Romerbrevet skrevet omtrent år 57 e.Kr. Jeg vurderer det dithen at det ikke er sannsynlig at Paulus har tenkt at brevets mottakere skal lese Romerne 13:1-7 ironisk. Dette fordi Nero ikke oppførte seg som en grusom keiser på den tiden. Med andre ord kan teksten til Paulus tolkes ganske bokstavelig fordi vi kan anta at det er sammenheng mellom hva han skriver og situasjonen i samfunnet akkurat da.

Jeg har også funnet ut at Paulus fremmer mot-imperial teologi, når man leser hele brevet. Det er ikke alltid at Paulus formaner leserne sine til å adlyde myndighetene. Når man leser hele Romerbrevet, kan man analysere at Paulus viser motstand mot det romerske imperiet på en skjult måte. Grunnen til at Paulus bestrider myndighetene på en skjult måte skyldes at man i antikken levde i diktaturer.

Grunnen til at Paulus sto imot myndighetene, kan være keiserdyrkelsen som var meget populær i området hvor Paulus forkynte evangeliet. For Paulus er det bare Jesus Kristus som er keiser.

Dessuten var Jesus-troende en minoritet i Paulus' samtid. Derfor kan det hende at de var utsatt for lidelser og undertrykkelse. Siden Paulus også er opptatt av å løse de Jesus-troendes forhold til myndighetene, ser vi at Paulus hadde holdninger som gikk imot imperiet. På den tiden var det ikke skillelinjer mellom religion og politikk.

Akkurat som noen av dagens teologer kritiserer myndighetene når de mener noe er urettferdig, «motsier» også Paulus keiserne når de oppfører seg dårlig. Paulus er ikke en naiv støttespiller for myndighetene. Han veksler mellom å gi støtte og å vise seg uenig, det kommer an på situasjonen.

Når det gjelder sammenheng mellom Romerbrevet 13:1-7 og den greske og romerske forståelse av myndighetene (del 2.5), konkluderer jeg på følgende måte: Det finnes dialog mellom Pytagoras-filosofenes forståelse av myndighetene og Romerne 13:1 når det gjelder utvelgelse av keiserne; det er gud som velger keisere. Men disse filosofene legger vekt på at keiserne må være opptatt av filosofi og etikk. Dette i motsetning til Paulus som er taus i brevene sine når det gjelder at keisere skal være opptatt av slikt. Det kan være at Paulus var forsiktig for å ikke havne i situasjoner der misjonsarbeidet ble hindret.

Utfordringen med å tolke med utgangspunkt i datidens filosofi og etikk er at Paulus er taus om dette når det gjelder myndighetene.

Hvis vi tar hensyn til jødedommens forståelse av hedningkeisere, er andre eksiltids skrifter meget viktige, fordi på den tiden ble hedningkeisere sett på med positive øyne. Paulus skriver til Jesus-troende innbyggere som lever i diaspora i Roma. Derfor er ikke situasjonen i Babylon så forskjellig fra situasjonen i Roma, det er snakk om troende som ikke befinner seg i det landet Gud lovet. Dermed kan man anta at Paulus knytter an til synet på myndigheter under det andre eksilet.

Til slutt vil jeg gi si litt om det å tolke Romerbrevet 13:1-7 i lyset av den eskatologiske/apokalyptiske kontekst. På den tiden tror også Paulus at Jesus kunne komme igjen som konge innen kort tid og dømme mot urettferdighet. Derfor burde de Jesus-troende tåle lidelser under de jordiske myndighetene, for en kort tid. Også denne tolkningen kan forklare hvorfor Paulus formaner den romerske kirken til å adlyde myndighetene.

4.2: Hvordan bør Romerbrevet 13:1-7 tolkes i dag?

Tradisjonelt tolkes Romerbrevet 13:1-7 til å gjelde også oss i dag. Men er Romerbrevet 13:1-7 relevant til alle steder og tider? Hvordan bør Romerbrevet tolkes når dagens myndigheter oppfører seg dårlig?

Jeg mener at Romerbrevet 13:1-7 bør tolkes i lys av de historiske hendelser som fant sted i det romerske imperiet på 50-årene e.Kr. Det å betale både direkte skatt og indirekte skatt

spiller en viktig rolle for tolkningen av denne perikopen. I denne sammenhengen er det også nyttig å forstå også Neros rolle i forbindelse med skattene.

Det er også meget viktig å legge merke til hvordan Nero oppførte seg, for å tolke Romerbrevet 13:1-7. Vi kan dele Neros regjeringstid i to perioder. Noen forskere mener at Nero regjerte det romerske imperiet på en god måte i de første årene som han satt med makten. Med andre ord oppførte ikke Nero seg som en diktator. Det er derfor jeg mener at Paulus' oppfordring om å adlyde myndighetene bør tolkes i lys av «gullårene» til Nero.

Jeg vil også understreke at det å tolke Romerbrevet 13:1-7 som universell teologi, kan undergrave troverdigheten til bibelske skrifter. I dag opplever vi at noen bruker denne perikopen til å forsvare sin maktposisjon i samfunnet. I vår tid er vi vitne til at disse bibelske tekstene siteres for å undertrykke stemmeløse grupper i samfunnet. Sagt på et annet måte: Jeg mener perikopen Romerbrevet 13:1-7 ikke er relevant til alle steder og tider. Teksten bør tolkes som kontekstuell teologi, i motsetning til universell teologi.

Jeg tror ikke Paulus var en naiv tilhenger av myndighetene. Dette, fordi Paulus' oppfordring om å adlyde myndighetene, må tolkes i lys av problemene som er knyttet til samfunnet omtrent på 50-årene e.Kr.

Man må se på de historiske hendelser som fant sted da brevet ble skrevet. Eksempelvis er det skatter som betales til myndighetene, Neros regjering og faren for forfølgelse av de Jesus-troende. Og man må lese hva Paulus for øvrig skriver i resten brevet og i de andre brevene.

I motsetning til min tolkning finnes det en del kristne som mener at denne perikopen må leses bokstavelig og er gyldig til alle tider og alle steder. For eksempel i Vårt Lands debattsider hevder debattanten Hesselberg at det å ikke adlyde myndighetene, betyr at man svekker Bibelens autoritet.¹³⁸ Han mener altså at Romerbrevet 13:1-7 bør tolkes bokstavelig. Jeg mener derimot at det å tolke Romerne 13:1-7 som universell teologi, svekker Bibelens autoritet. Dette fordi teksten misbrukes til maktovergrep.

¹³⁸ www.verdidebatt.no/innlegg/21285-velsign-konge-og-myndigheter.

Jeg tror at Hesselberg tolker i lys av hvordan forholdene er i Norge, hvor det er demokrati, kongehuset er godt likt og myndighetene oppfører seg stort sett bra når det gjelder borgeres rettigheter.

Et annet eksempel er den amerikanske justisministeren Jeff Sessions som siterte Romerne 13:1-7 for å legitimere urettferdighet mot flyktninger. Han forsvarte politikken som skilte immigrantbarn fra sine familier ved grensen.¹³⁹ I dette tilfellet mener jeg at de amerikanske myndigheter misbrukte Romerne 13:1-7.

Jeg kan også nevne et lignende misbruk av samme bibeltekst fra mitt hjemland i Etiopia. En veldig kjent pastor som opprinnelig er fra Etiopia og som nå bor i USA, siterte Romerne 13:1 i 2016 for å legitimere at myndighetene i Etiopia forfulgte og drepte demonstranter.¹⁴⁰ Denne populære predikanten, ved å siterte Romerbrevet 13:1, godkjente altså at myndighetene behandlet folket på en grusom måte. På grunn av misbruk av bibeltekster er jeg uenig med de som tolker Romerbrevet som universell teologi. Jeg mener at det å tolke denne perikopen som universell teologi gir rom for maktmisbruk overfor enkle, og kanskje naive, innbyggere ved å gjøre dem altfor underdanige overfor myndighetene. Denne bruken av bibelordet skjer kanskje utfra uforstand - eller kanskje i et forsøk på å holde seg inne med myndighetene, eller kanskje kulturen i landet setter føringer for hvordan man tolker. Er kulturen i landet preget av hierarki der de som er underordnet må adlyde, kan det hende at man tar med seg dette når man skal tolke perikopen.

Derfor understreker jeg at det å tolke perikopen av Romerne 13:1-7 som universell teologi, svekker Bibelens troverdighet og legitimerer umenneskelige handlinger.

Man bør ikke velge tolkning av strategiske grunner, man bør velge den tolkningen man mener det er best belegg for ut fra mange hensyn. Men som en bonus til den tolkningen jeg går inn for, kan man hindre negativ maktutøvelse fra myndigheter og kirkeledere.

Del 2.4 kan også forklare Romerbrevet 13:1-7. Ved å tolke Romerbrevet 13:1-7 i sammenheng forstår vi at Paulus fremmer en mot-imperial teologi. Det kan også være en av

¹³⁹ www.bibleinterp.com/PDFs/Romans%2013%20in%20its%20Context3.pdf.

¹⁴⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=qnyuq-0AxuY>.

de beste tolkningene. Hvis man leser denne perikopen i lys av hele Romerbrevet, kan man se at Paulus viser motstand mot de romerske myndighetene.

Når Paulus oppfordrer de Jesus-troende til å adlyde myndighetene, mener han ikke alltid. Paulus viser motstand mot myndighetene når han og de Jesus-troende kanskje opplever diskriminering.

På den tiden var det ikke et skille mellom politikk og religion. Keiseren utøvde sin makt via sin påståtte guddommelighet og den keiserdyrkelse som folket var pålagt. Det er umulig for Paulus å godta at en keiser, altså et menneske, skal tilbes som en gud. Hans oppfordring om å adlyde myndighetene må derfor uansett inneholde store begrensinger. Og når man leser hele Romerbrevet under ett, ser man at Paulus uttrykker motstand mot myndighetene.

En av grunnene til at Paulus uttrykte motstand mot myndighetene var kanskje at de troende opplevde forfølgelse da han skrev brevet? Siden de Jesu-troende var en minoritet da han skrev Romerbrevet, ble de kanskje undertrykket av myndighetene? I lys av dette synes jeg at Paulus kjemper for folk som er stemmeløse.

Han sto imot myndighetene da myndighetene kanskje ignorerte å oppfylle enten datidens plikter eller idealene som Paulus sto for. Dette ligner på enkelte teologer som i dag kritiserer myndighetene for eksempel når det gjelder klimaendringer, funksjonshemmede eller innvandringspolitikk.

I lys av hele brevet er det derfor åpenbart at Paulus hadde et spent forhold til myndighetene. Paulus er akkurat som en del av dagens teologer som også har engasjert seg i å løse samfunnsproblemer.

Også i vår tid har vi teologer som står imot myndighetene og blir drept, akkurat som Paulus ble drept av regimet den gangen. For eksempel Dietrich Bonhoeffer og Gudina Tumsa (øverste leder for Mekane Yesus kirken i Etiopia, 1929-1979) som protesterte for menneskerettigheter og verdighet i stor skala i sine respektive land. Begge ble likvidert av myndighetenes sikkerhetsstyrker.¹⁴¹

¹⁴¹ Wee, 2010.

Paul Wee fra den lutherske kirke i USA skriver at Gudina Tumsa var engasjert i samfunnsmessige problemstillinger og kalte ham «Diterich Bonhoeffer av Etiopia».¹⁴²

Paul Wee hevder i sin avhandling at «Just as the witness of Dietrich Bonhoeffer remains a source of inspiration to the church of today, so also does the witness of Gudina Tumsa continue to inspire and guide the church as it faces new challenges».¹⁴³

I denne forbindelsen kan nevnes Den norske kirkes kamp mot naziregimet i Norge under 2. verdenskrig hvor biskop Eivind Berggrav forfattet hyrdebrevet «Kirkens grunn» for å vise motstand. «Kirken tok opp kampen for rett og samvittighet som de fleste nordmenn var opptatt av da».¹⁴⁴ Den norske kirken tok dermed tydelig avstand fra det diktatoriske nazi-regimet, som på ingen måte fortjente å bli adlydt.

Når det gjelder teologi, så er mine forbilder er Bonhoeffer, Berggrav og ikke minst Tumsa. De inspirerer meg til å engasjere meg i samfunnet og samtiden som jeg befinner meg i. Jeg er opprinnelig fra Etiopia og valgte å skrive denne oppgaven blant annet fordi myndighetene i Etiopia har forfulgt og drept fredelige demonstranter. Selv deltok jeg også i slike fredelige demonstrasjoner mot myndighetene og som satte inn militære som skjøt mot oss. Riktignok ble kanskje ingen truffet ved den anledning, men det gav en skremmende erfaring av repressive myndigheter.

Men det som var like skremmende var at de samme myndighetene som truet oss den gangen, fikk støtte fra pastorer som siterte Romerne 13:1-7.

Akkurat som for de nevnte teologene er det viktig å vise sterk motstand når myndighetene med all tydelighet bryter menneskerettighetene.

Hvis myndighetene behandler folket på en dårlig måte og mangler gode etiske verdier, behøver man ikke å adlyde myndighetene. Slik tolker jeg Romerbrevet og perikopen.

¹⁴² Ibid, s.15.

¹⁴³ Ibid, s.15.

¹⁴⁴ Torleiv, 2005.

Romerbrevet 13:1-7 bør også tolkes i lys av motimperial-teologi fordi denne tolkningen, på en særlig måte, stiller myndighetene ansvarlig i samfunnsetiske spørsmål.

5. Bibliografi

5.1 Primærkilder

Biblen. Oslo: Bibelselskapet, 2011.

Friedrich, Johannes. Pöhlmann, Wolfgang og Stuhlmacher, Peter. «Zur historischen Situation Und Intention Von Rom, 1-7» *Zeitschrift für Theologie und Kirche*, 1 January 1976, vol.73 (2):131-166.

Josephus. skrifter i engelsk oversettelse av L.H.Feldman (vols.9-10), (Antiquities Books 18-19). Cambridge: Harvard University Press, 1965-1981.

Seneca. Natural Questions Books I-III, i engelsk oversettelse av Thomas H. Corcoran.

Seneca. Natural Questions. 10 vols. LCL. Transl., R.M. Gummere. Cambridge: Harvard University, 1917-25.

Suetonius. 2 vols. LCL. Transl., J.C. Rolfe (rev.1998). Cambridge: Harvard University Press,, 1925-37.

Tacitus. The Histories and The Annals. 5 vols. LCL. Transl., J.Jakson. Cambridge: Harvard University Press,, 1925-37.

5.2 Lexicon

W.Baur, W.F.Arndt, F.W. Gingrich, A Greek-English Lexicon of the New Testament And Other Early Christian Literature, The University of Chicago Press, forth rev.ed.1952.

5.3 Sekundærkilder

Adler, Mertimer. *Great Books of the Western World, Aristotle. II Encyclopædia*, Britanica, Inc. United States of America, 1990.

Anderson, Paul N. "Romans 13:1-7- On the Abuse of Biblical Texts and Correlative Abuse" June2018.www.bibleinterp.com/PDFs/Romans%2013%20in%20its%20Context3.pdf

Austad, Torleiv. *Kirkelig Motstand, Dokumenter fra den norske kirkekamp under okkupasjon 1940-45 med innledninger og kommentarer*. Kristiansand: Høyskole Forlaget, 2005.

Barbra, Ball. *The Encyclopedia of Jewish life and Thought*, Laurel, Chaim, 1996.

- Bilisummaa TV Oromia (Frihet TV Oromia), «DR/Pastor: Tolosa Uses Bibel To Hurt Oromo People.» You Tube video. Lastet ned (Oktober 2016).
- Blumenfeld, Bruno. *The political: Justice, democracy and kingship in Hellenistic framework*. London: Shelfield Academic Press, c2001.
- Bruce M. Winter, “Roman Law and Soceity in Romans 12-15,” in *Rome in the Bibel and the Early Church* (ed. Peter Oakes; Carlisle: Paternoster, 2002).
- Bruce W. Winter, “The Public Honoring of Christian Benefactors: Romans 13.3-4 and 1Peter 2.14-15,” *Journal for the Study of the New Testament* 34 (1988).
- D. Weinbrot, Howard, *Augustus Caesar in Augustan England*. New Jersey: Princeton University Press, 1978.
- Dunn, James D. G. «Romans 13:1-7- A Charter for Political Quietism?». *Ex Auditu* 2 (1985).
- Dunn, James D. G. *Romans 1-8. World Bebel Commentary*. Dallas: Texas Word Books, 1988a.
- Dunn, James D. G. *Romans 9-16. World Bebel Commentary*. Dallas: Texas Word Books, 1988b
- Fitzmyer, Joseph A. *Romans: A new translation with introduction Commentary*. New York: Doubleday, 1993.
- George Kennedy, *A New History of Classical Rhetoric*. Princeton, New Jersey: Princeton Press, 1994.
- Harrison, James R. *Paul and The Imperial Authorities at Thessalonica and Rome, A Study in the conflict of Ideology*. Tubingen: Mohr Siebeck, 2011.
- Hengel, Martin. *Christ and Power*. Philadelphia: Fortress, 1977.
- Hasselberg, Andreas, «Velsign Konge og Myndigheter», Vårt land, lastet ned 22 oktober 2009. www.verdidebatt.no/innlegg/21285-velsign-konge-og-myndigheter.
- Horsley, Richard. *Paul and the Roman Imperial Order*. Harrisburg, Pa: Trinity Press International, c2004.

- Inowood, Brad *Reading Seneca: Stoic Philosophy at Rome*. United Kingdom: Oxford University Press, 2005.
- Jewett, Robert. *Romans*. Minneapolis: Fortress Press, 2007.
- Kallas J., *Romans xiii. 1-7: An Interpolation, New Testament Studies*. July 1965.
- Kim, Seyon *Christ and Caesar, The Gospel and The Roman Empire in the writings of Paul and Luke*, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 2008.
- Kümmel, W.G. *Introduction to the New Testament* (trans. H.S. Kee; 17th; ed; Nashville: Abingdon, 1975).
- Long, Fredrik. *Ancient Rhetoric and Paul's Apology, The Compositional Unity of 2 Corinthians*, Published in the United States of America, Cambridge: University, 2004.
- Longenecker, Richard. *The Epistle to the Romans, Commentary on the Greek Texts*. Michigan: William Company Grand Rapids, 2016.
- Hengel Martin and Schwemer Anna M. *Paul between Damascus and Antioch*. SMC Press LTD, 1997.
- Mor, Menahem. *The Second Jewish Revolt, The Bar Kohba War, 132-136 CE*. Brill, Leiden/Boston, 2016.
- Morgen, Robert. *Romans*. Mansion House, Kingfield Road: Sheffield Academic Press, 1995.
- Bird, Michael F. "One Who Will Arise to Rule over the Nations': Paul's Letter to the Romans and the Roman Empire," in *Jesus is Lord-Caesar is Not: Evaluating Empire in New Testament Studies* (ed. Scot McKnight and Joseph B. Modica; Downers Grove, Illinois: IVP Academic, 2013).
- Moo, Douglas. *The Epistle to the Romans*, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids: 1996.
- Nanos, Mark. *The Jewish Context of Paul's letter*. Minneapolis: Fortress Press, 1996.
- Neil Elliott, "Blasphemed among the Nations': Pursuing an Anti-Imperial 'Intertextuality' in Romans," in *As It is Written : Studying Paul's Use of Scripture* (ed. S.E. Porter and C. D. Stanley; SBLSS 50; Leiden: Brill, 2008):213-233

- Neil Elliott, "Romans 13:1-7 in Context of Imperial Propaganda," in *Paul and Empire: Religion and Power in Roman Imperial Society* (ed. Richard A. Horsely; Harrisburg, PA: Trinity Press International, 1997):184-204.
- N. T. Wright, "Paul and Caesar: A New Reading of Romans," in *The Royal Priesthood: The Use of The Bible Ethically and Politically* (ed. C. Bartholemew; Carlisle: Paternoster, 2002):173-193.
- N.T. Wright, "Paul's Gospel and Caesars Empire," in *Paul and Politics: Ekklesia, Israel, Imperium, Interpretation* (ed. Richard A. Horsley; Harrisburg, PA: Trinity Press International, 2000):160-183.
- N.T. Wright. *The Climax of the Covenant: Christ and the Law in Paulin Theology* (Edinburg: T&T Clerk, 1991).
- Pepe, Cristina, *The Genres of Rhetorical speeches in Greek and Roman Antiquity*, Leiden Netherlands, Brill, 2013.
- Towner, Philip H. "Romans 13: 1-7 and Paul's Missiological Perspective: A Call to Political Quiteism or Transformation?" in *Romans and the People of God* (ed. Sven K. Soderlund and N.T. Wright; Grand Rapids: Eerdmans, 1999):149-169.
- Porter, Stanely N "Paul Confronts Caesar with Good News," in *Empire in the New Testament* (ed. Stanley E. Porter and Cynthia Long Westfall; McMaster Divinity College Press New Testament Study Series 10; Eugene, Oregon: Wipf and Stock, 2011):164-196.
- Porter, Stanley N. *The Apostle Paul his life thought, and letters*, William B. Eerdmann Publishing Company, Grand Rapids, Michigan, 216.
- Schnabel, Eckhrd *Paul the Missionary, Realities, Strategies and Methods*, (IVP Academic and Methods, IVP Academic an imprint of Intervarsity Press Downers Grove, Illionois,2008.
- Stein, Robert H. "The Argument of Romans 13:1-7," *Novum Testamentum* 31 (1989):325-343.
- Tobin, Thomas H. *Paul's Rhetoric in its Contexts: The argument of Romans*, Hendrickson Publishers, 2004.
- Tellbe, Mikael. "Paul between Synagogue and State: Christians, Jews, and Civic

Authorities in 1 Thessalonians, Romans, and the Roman Empire,” in *Jesus is Lord-Caesar is not: Evaluating Empire in New Testament studies* (ed. Scot McKnight and Joseph B. Modica; Downers Grove, Illinois: IVP Academic, 2013):145-165.

Coleman, Thomas M. “Binding Obligations in Romans 13:7: A Semantic Field and Social Context,” *Tyndale Bulletin* 48 (1997):307-327.

T.L Carter, “The Irony of Romans 13,” *Novum Testamentum* 48 (2004):209-228

Tumsa, Gudina Foundation. *Church and Society, Lectures and Responses Second Missiological Seminar 2003 on the life of Gudina Tumsa*, General Secretary of the Ethiopian Evangelical Church Mekane Yesus (EECMY) (1966-1979), WDL-Publisher, Hamburg, 2010.

Wenger Mark L., «The rhetorical strategy of 1 Corinthians 15». *Current in Theology and Mission*, vol.31 (6), December 2004.

Winston, David. *The Anchor Bible, The Wisdom of Solomon, A New Translation with Introduction and Commentary*, (Doubleday and Company, Inc. Garden City, New York, 1979).

Witherington, Ben. *III Conflict and Community in Corinth: A Social Rhetorical Community on 1 & 2 Corinthians*, Grand Rapids, MI: W.B. Eerdmans, 1995:45.